

Läraryrket VT08
Examensarbete, c- uppsats, 10p
Författare: Pauline Björklund,
Ida- Maria Lindros

Ordningsbetyget- fördelar och nackdelar

Handledare: Patric Sahlén
Examinator: Kenneth Awebro

The main aim of this essay was to find out what kind of advantages and/or disadvantages giving marks in pupils order and behaviour can cause for their development of knowledge and emotional and social skills. We let teachers answer a questionnaire about giving marks in pupils order and behaviour. We have also interviewed one person that was involved to prepare the latest curriculum in 1994, Lpo 94, and they decided that Swedish teachers do not have the right competence to judge ones order or behaviour. We have also looked at different theories about: mark as motivation, mark as information, mark as control, self-fulfilling prophecy, emotional disorders and gender, with whom we analyse the fact to give marks in order and behaviour.

What we can establish is that giving marks in pupils order and behaviour seems to bring more disadvantages than advantages. Boys mature later than girls and have there for, in general, not as good behaviour as the girls have in the classroom. Also there is a problem with the fact that every fourth to sixth pupil is having one or another emotional disorder, that means that they have less basic conditions, than "normal" kids, to get a good mark in order and behaviour. Never the less this type of marks could motivate some pupils to behave better, which could effect the climate in classrooms in a positive way for learning and the pupils social and emotional prosperous. But then again, this concerns mainly the pupils that already are motivated and are behaving well. One of the reasons that there is problem children in the Swedish schools, are because they are having problems at home, and start giving marks in there order and behaviour, won't change that. There is also a risk, because of the theory self-fulfilling prophecy, that pupils who gets bad marks in order and behaviour, will also continue to behave bad.

Keywords: *Marks, Order and behaviour*

Sammanfattning

Syftet med detta arbete var att ta reda på vad ett ordningsbetyg kan tänkas ha för fördelar, respektive nackdelar. Alla inom alliansen har enats om att man redan nu ska få börja ge skriftliga omdömen i ordning och uppförande. Folkpartiet vill att det ska få stå med på terminsbetyget, vilket vi anser motiverar att vi under arbetet har använt oss av benämningen: ordningsbetyg. För att förstå vilka konsekvenser ett ordningsbetyg kan ha för elevers kunskapsmässiga, sociala och emotionella utveckling har vi tittat på sakkunnigas åsikter inom ämnet. Vi lät 14 stycken lärare, från två skolor i Stockholmsområdet besvara en enkät, som var uppställd efter olika påståenden kring ordningsbetyget. Vi har även intervjuat en person som varit med och utformat nuvarande Läroplan, Lpo 94, då man bestämde att vi idag inte sätter betyg i ordning och uppförande. Vidare har vi tittat på teorier om: betyg som motivation, information och kontroll, samt teorier om självuppfyllande profetia, emotionella störningar och genus, vilka vi har analyserat i förhållande till ordningsbetyget.

Det vi kan konstatera från enkätundersökningen är att sex stycken av lärarna var negativa till ett ordningsbetyg och fem stycken var positivt inställda. Resten av respondenterna uttryckte att det fanns både fördelar och nackdelar med ett ordningsbetyg. Många ansåg att ett sådant betyg kan bli godtyckligt, medan några menade att det skulle motivera elever till att uppföra sig bättre. Genom intervjun fick vi veta att vi idag inte har denna betygsättning, eftersom att lärarna inte har den rätta kompetensen för att kunna sätta ett sådant betyg. Långt ifrån alla får en diagnos, men var fjärde till var sjätte elev i Sverige har idag någon form av emotionellt handikapp och klarar därför inte att leva upp till de kriterier som ordningsbetyget innehåller, som att till exempel: komma i tid, samarbeta och ha ett accepterat språkbruk. Vidare visar genusforskningen på skillnader mellan könen, som gör att ett ordningsbetyg generellt skulle gagna flickorna, men ha motsatt effekt på pojkar. Pojkar mognar senare och kan därför ha svårt att leva upp till ordningsbetygets krav. Inte heller kommer alla pojkar vilja leva upp till ett ordningsbetyg, eftersom att de inte skaffar sig status genom att bry sig om skolan och vara skötsamma.

Utifrån enkäten, intervjun och relevant litteratur, förstår vi att om ordningsbetyget ska bli verklighet, så måste det utarbetas tydliga och nationella kriterier, vilka lärarna ska följa när de skriver omdömen på sina elevers ordning och uppförande. Dock menar vi att lärare inte har möjlighet att helt skala av sina personliga referensramar i sin bedömning, varför betyget ändå kan tänkas bli godtyckligt. Personkemin mellan lärare och elev kommer att kunna spela in i bedömningen. Vidare ser vi risker med att ordningsomdömet är skriftligt, eftersom att det som finns på pränt varar länge. Och de elever som får en negativ bedömning kan, utifrån fenomenet självuppfyllande profetia, komma att leva upp till den negativa bild betyget skapar om dem. Vidare löser inte ett ordningsproblem orsakerna till varför en del elever är "stökiga". De har ofta problem hemma och det ändrar inte ett ordningsbetyg på. Det som har framkommit som något positivt med ett ordningsbetyg är att eleverna kan komma att skärpa till sig i strävan efter bättre betyg, eftersom att betyg i viss mån kan fungera som motivation; detta gäller dock främst de elever som är motiverade och strävar efter ett bra betyg. Ordningsbetyget skulle även kunna fungera som information till föräldrar, eleven själv, högre utbildningsinstanser och blivande arbetsgivare, utifrån teorin om betyg som information.

Nyckelord: *Betyg, Omdöme, Ordning och uppförande*

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
2 Bakgrund	6
2.1 Tidigare betygsystem.....	7
2.2 Nuvarande betygsystem.....	9
3 Syfte och frågeställningar	11
4 Metod	12
4.1 Enkätundersökning	12
4.1.1 Urval av respondenter.....	13
4.1.2 Utformning av enkätfrågor.....	13
4.1.3 Resultat enkäten.....	14
4.2 Resultat Intervjun.....	17
5 Teorier	18
5.1 Betyg som motivation.....	18
5.2 Betyg som information.....	18
5.3 Betyg som kontroll.....	19
5.4 Självpuppfyllande profetia.....	20
5.5 Emotionella störningar.....	20
5.5 Teorier om skillnader mellan könen.....	20
6 Analys	21
6.1 Enkäten.....	21
6.2 Intervjun.....	24
6.3 Ordningsbetyg i förhållande till elever med emotionella störningar.....	25
6.4 Ordningsbetyg i förhållande till självuppfyllande profetia.....	27
6.5 Ordningsbetyg som motivation.....	28
6.6 Ordningsbetyg som information.....	29
6.7 Ordningsbetyg som kontroll.....	30
6.8 Ordningsbetyg i förhållande till genus.....	31
6.9 Ordningsbetyg i multikulturella skolor.....	34
7 Avslutande diskussion och slutsatser	35
8 Fortsatt forskning	38
9 Källförteckning	39
10 Bilaga	
Enkäten.....	42

1. Inledning

Med anledning av att vara samhällsmedborgare i allmänhet och blivande lärare i synnerhet, har vi inte kunnat undgå den mediala och skolpolitiska debatten kring ordningsbetygets "vara eller icke vara". Vi minns hur främst Kristdemokraterna och Folkpartiet brann för frågan under regeringsvalet 2006 och sedan har ämnet varit en het potatis för de olika partierna. Skolverket uppger att man idag inte får ge ordningsbetyg. Men frågan diskuterades inför utformningen av gällande Läroplan, Lpo 94, och då bestämde man att det var bäst att lärarna ute i den svenska skolan inte skulle betygsätta elevers ordning och uppförande. Nu kan det dock komma att bli aktuellt, om förslaget går igenom på regeringsnivå.

Förslaget innebär i dagsläget att det kommer att ges ett skriftligt omdöme i elevers ordning och uppförande, vilket vi fortsättningsvis, för enkelhetens skull, kommer att benämna som ordningsbetyg. Den fortsatta benämningen anser vi fungera, med anledning att vi inte ser någon större skillnad med att skriva omdömen, troligen i form av meningar, eller som ett betyg med grundskolans system av bokstäverna: IG, G, VG eller MVG. Omdömet är tänkt att stå med på terminsbetyget, vilket vi menar motiverar vår benämning, ordningsbetyg, ytterligare. Förslaget rör än så länge bara grundskolan, och då de årskurser som får betyg, idag år 7-9.

Utifrån vår ringa erfarenhet har vi själva svårt att bilda oss en uppfattning kring ett eventuellt införande av ordningsbetyg, varför vår studie känns extra intressant. För att förstå vad ett ordningsbetyg kan tänkas innehålla, respektive har för pedagogiska för- och/eller nackdelar tittar vi närmare på vad de olika partierna säger i ämnet, liksom ett urval lärare utifrån en enkätundersökning. Vi kommer även att försöka spegla ordningsbetyget effekt i förhållande till olika teorier om: betyg som motivation, betyg som information och kontroll, barn med olika emotionella störningar och fysioneurologiska handikapp och slutligen fenomenet självuppfyllande profetia. Vidare anser vi det relevant att sätta er in i den svenska skolans nuvarande betygssystem, liksom hur det historiskt har sett ut, för att på så vis förstå vad som har föranlett att vi i dagsläget inte har ordningsbetyg och varför vi har haft det, respektive kan tänkas få det igen.

2. Bakgrund

Idag säger styrdokumentet att man inte får ge betyg i ordning och uppförande (skolverket.se). Men det kan komma att ändras om vissa partier får som de vill. Folkpartiet och Kristdemokraterna var de som var först ut med att de ville ha ett ordningsbetyg och Folkpartiet skriver på sin hemsida, överst på listan av vad de vill med skolan, att de vill ha ett ordningsomdöme inskrivet i terminsbetyget (folkpartiet.se). Förslaget innebär i dagsläget att det ska ges ett skriftligt omdöme i elevers ordning och uppförande, vilket alltså är tänkt att stå med på terminsbetyget. Förslaget rör än så länge bara grundskolan, och då de årskurser som får betyg, idag år 7-9. Men många partier vill även ha betyg från lägre åldrar. På Kristdemokraternas hemsida får man veta att de vill att en elevs ogiltiga frånvarotimmar ska stå med på terminsbetyget, liksom att ett skriftligt omdöme av elevens uppträdande ska bifogas terminsbetyget (kristdemokraterna.se). De motiverar detta med att det skulle bidra till bättre arbetsro och en bättre skolmiljö. Vidare påtalar de att det inte bara är ett sätt att få bukt med de elever som inte uppträder som skolan önskar, utan även ett sätt att uppmuntrade elever som sköter sig väl.

Även moderaterna vill ha bättre arbetsro och trygghet i skolan, som enligt dem innebär, bland annat, att lärare ska kunna omhänderta störande föremål, till exempel mobiltelefoner, något som riksdagen fattade beslut om den 30 maj i år (2007). Men även om de numera har ett nära samarbete med folkpartiet och kristdemokraterna, med anledning av den allians de bildade inför förra valet 2006, vill moderaterna inte ha ett ordningsbetyg, om man utgår ifrån vad Fredrik Reinfeldt, moderaternas partiledare och Sveriges statsminister, uppger i sitt tal på Lärarförbundets kongress (Lärarnas tidning, 2007).

Reinfeldt verkar inte ha alla sina partikamrater med sig i denna inställning till ordningsbetyget. Moderaterna i Kungälv är beredda att införa ordningsbetyg, utan att vänta på beslut gällande förslaget (Åse Andersson, 2006). Den här kommunens moderater är alltså eniga om att ett ordningsbetyg vore det bästa för att få en bättre skola. Även om förslaget än så länge är under utredning hos utbildningsdepartementet och regeringen inte har hunnit besluta i ärendet, så går de borgerliga politikerna i Stockholms län ut med att de redan nu inför ordningsomdöme i hela grundskolan (www.lararforbundet.se).

Trots statsministerns önskan, har man inom alliansen kommit överens om att det ska gå att ge ett ordningsomdöme, men att det än så länge inte ska få skrivas in i terminsbetyget. Folkpartiets vilja och förslag lyder dock fortfarande, av deras hemsida att döma, att omdömet ska ges tillsammans med terminsbetyget (folkpartiet.se).

Alliansen har en gemensam hemsida som informerar om att förslaget om ordningsbetyg just nu är under behandling hos Utbildningsdepartementet (Allians för Sverige). Det fjärde partiet inom alliansen, Centern, har lite information att tillgå i frågan på sin hemsida (centern.se). Men vid en mailkontakt med Maud Klerby (maud.klerby@centerpartiet.se) får vi, den 12 december 2007, veta att de gärna ser ett skriftligt omdöme av elevers ordning och uppförande. Men hon uppger att de inte vill att det ska stå som en siffra eller bokstav bland övriga ämnen i det samlade betyget.

Socialdemokraterna är däremot inte anhängare till idén om ett ordningsbetyg, eftersom att de inte tror att det är den rätta vägen att få stökiga elever att lugna sig (socialdemokraterna.se). Förra skolministern och socialdemokraten, Ibrahim Baylan, förklarar att de elever som har ett oacceptabelt uppförande oftast har det svårt hemma, varför man istället skulle rikta resurserna till att lösa roten till problemet (Svd 2006). Han menar att dessa elever inte kommer att må bättre och kunna handla bättre, bara för att det tillkommer ett skriftligt omdöme. Däremot är socialdemokraterna troligen inte helt emot att skriftlig information om en elevs ordning och uppförande skall få ges, om föräldern så önskar, eftersom att de har beslutat om detta i 1994 års betygspromulgation (*Betyg*, 2002; 21). Därför är det idag alltså frivilligt att ge och få skriftlig information om sitt barns uppförande och det kan därmed antas förekomma skriftliga omdömen i ordning och uppförande, men det är inte standardpraxis och kan därför inte liknas vid ett betyg. Även Miljöpartiet är emot ett införande av ordningsbetyg (Miljöpartiet.se).

Vänsterpartiet säger inget uttryckligen om just ordningsbetyget, men uppger att de inte vill ha några betyg överhuvudtaget, vilket vi får anta även innefattar ordningsbetyget (Vänsterpartiet.se). De menar att betyg är en faktor som ökar konkurrens i skolan, men som inte främjar social utveckling. Det skulle enligt dem räcka med att ha utvecklingssamtal för att kommunicera elevers kunskapsutveckling till deras föräldrar. Inte heller behövs betygen för urval till högre utbildningar eller för olika yrken, utan istället menar de att det räcker om eleven får ett slags intyg på genomförd utbildning. Men hur vida detta ska gå till i praktiken går de inte närmare in på.

2.1 Tidigare betygssystem

Skolan kan ses som en samhällsföreteelse och har därför, i enlighet med samhället, skiftat i dess struktur över tiden (Richardsson, 2004: 11). Det var till exempel inte förrän 1842, i och med folkskolestadgan, som alla samhällsmedborgare ansågs behöva utbildas. Därefter, mellan 1860-1870, växer 23 folkskolor fram i landet (ibid: 12). Men till en början var det endast pojkar som fick möjligheten till de högre studierna och först 1928 kunde även flickor få påbörja studier av en akademisk karaktär (ibid: 223).

Före och fortsättningsvis under 1800-talet tittade man på hela individen och dennes personlighet i betygssättningen (Andersson, 1999:13). Betygsskalorna sträckte sig från A - D, med A som högsta betyg- berömlig insikt, berömlig flit och D-otillräcklig insikt, ringa flit. Vidare noterade man seder och uppförande, liksom elevens klasstillhörighet i den ovan nämnda betygsskalan. A- stod till exempel för förmögen och D- för fattig. Till och med personlighetsdrag som till exempel: lättja, sunt förnuft och dåligt minne vävdes in i betygskriterierna (ibid: 14).

I slutet av artonhundratalet växte ett sju gradigt betygssystem fram som var starkt påverkat av universitetens betygssystem (Richardsson, 2004: 14). Betyget innehöll fortfarande bokstäver, fast nu i sju kombinationer enligt följande:

A= berömlig
a= med utmärkt beröm godkänd
AB= Med beröm godkänd
Ba= Icke utan beröm godkänd

B= Godkänd
BC= Icke fullt godkänd
C= Underkänd

Fortfarande var det viktigt att betygsätta ordning och uppförande, vilket dock skedde med endast 3 bokstäver, A-C. Detta betygssystem kallades det absoluta betygssystemet eftersom att varje bokstav angav ett visst mått av kunskaper som eleven hade uppvisat (*Betyg*, 2000:13). Men det fanns inga nationella riktlinjer för vilka kriterier varje elev skulle uppfylla i förhållande till de olika bokstavskombinationerna, utan det var istället upp till varje enskild lärare att avgöra hur man skulle betygsätta. Det var alltså inte solklart vad och hur man skulle bedöma för att avgöra vem som till exempel var "värd" betyget A eller vem som skulle få betyget Ba. På så vis torde det ha varit stor variation i landet, då inte alla lärare kan tänka likadant, och därmed kan rättvisan i dåtida bedömning ifrågasättas.

På 1930- talet började man utreda ett nytt betygssystem där kriterierna baserades på en kollektiv jämförelse (Richardsson, 2004:16). Man fastslog vad som var normativa och önskvärda kunskaper och egenskaper hos individer i förhållande till olika yrken, och på så vis skulle urvalet till högre utbildningar bli enklare och den orättvisa bedömningen skulle minska (ibid: 18). På 1950-talet gjordes en undersökning som visade att samma uppsatser i ämnet svenska fick olika betyg av olika lärare (Måhl, 1998). Så på samma uppsats kunde alltså betyget variera från A till C. Lärarna ställde helt enkelt olika krav. Exempelvis värderades språklig korrekthet olika. Detta gjorde att tilltron till skolan minskade. Man kunde inte lita på lärarnas bedömningar och detta blev ett argument mot de absoluta bokstavsbedygen.

Det nya betygssystemet kom att kallas för det relativa betygssystemet, vilket från år 1930 - 1962 gick ut på att 1 % av en skolas elever kunde få högsta betyget A, respektive det sämsta betyget C. Vidare kunde till exempel 6 % få litet a, respektive Bc. 24 % fick AB, 38 % BA och 24 % B. 1957 pågick den skolberedning som låg till grund för den nya läroplanen, Lgr 62, som var klar 1962 (*Betyg*, 2000: 14). I denna återfanns de nya betygsreglerna som skolberedningen hade kommit fram till (ibid: 29). Den anvisade lärarna till att nu börja betygsätta eleverna utifrån en femsiffrig skala, fortfarande av relativ karaktär, då 7 % av skolans elever kunde få det lägsta betyget 1 respektive det högsta betyget 5. Det blev nu möjligt för fler elever att kunna få det högsta betyget. Vidare kunde 24 % av eleverna få siffran 2 och 4, medan 38 % kunde tilldelas siffran 3, vilket var medelbetyget (ibid: 29).

2.2 Nuvarande betygssystem

Dagens betygssystem är ganska ungt om man jämför med det relativa systemet (Richardsson, 2004: 42). Idag har vi istället ett målrelaterat betygssystem, vilket trädde i kraft mellan 1994-1996, med anledning av den nya läroplanen, Lpo 94. Det relativa betygssystemet hade fått kritik, eftersom att man tyckte det var godtyckligt och svårt att fastställa vad som skulle gälla för de olika betygen. Vid till exempel betygsättningen av ordning och uppförande, innebar det att det var upp till varje lärare att avgöra vad som var ett accepterat beteende och uppförande. Det ansågs allt för problematiskt att hitta en nationell referensgrupp att basera de kollektivt jämförande betygen på (ibid: 33).

De nya betygen som växte fram och som vi har idag, G, VG och MVG, är mål- och kunskapsrelaterade (Måhl, 1998: 90). Detta innebär att de finns nationella beskrivningar och krav som anger vad man ska kunna för att få ett visst betyg. Lärare kan, och ska, i och med detta luta sig mot dessa nationella kriterier i sin betygsättning. Att detta betygssystem är mål- och kunskapsrelaterat innebär att det är elevens kunnande som ska avgöra betyget, inte hur man beter sig.

Tre faktorer som förklarar varför politiker (under 1990-1991) ville införa det kunskapsrelaterade betygssystemet är: "yrkeslivets ökande krav på kunnande och kompetens, kunskapsstandarden bland vuxna i Sverige, och svårigheten att styra pengar" (ibid: 14).

- Yrkeslivets ökande krav på kunnande och kompetens: Under 1960-talet fick ungefär hälften av 16-åringarna jobb på den öppna arbetsmarkanden. Under 1970-talet fick cirka 30 % jobb. 1985 var siffran nere på 1 % av 16-åringarna. Av dem som slutade grundskolan 1994 började 98 % på gymnasiet efter högstadiet. Allt fler ungdomar har gått allt längre tid i skolan, eftersom att det idag finns få jobb som de kan få. Detta beror inte på dåliga tider och att arbetsmarknaden har erbjudit få arbetstillfällen. På 1980-talet var det inte dåliga tider och fastän att det fanns jobb, så sjönk ändå antalet arbetstillfällen för ungdomar. Orsaken är att antalet jobb för yngre blir allt färre, eftersom att kraven på kunnande och kompetens ökar. Och rätt kompetens hinner inte de unga skaffa sig förrän de blir lite äldre. Idag får man inte jobb som barnskötare, undersköterska, kock, målare utan att ha gått gymnasiet. Att klara sina gymnasiestudier är avgörande för att få ett första jobb.
- Kunskapsstandarden bland vuxna i Sverige: Hösten 1994 genomfördes en undersökning av "vuxnas förmåga att förstå och använda tryckt och skriven information" (ibid; 17). Sju länder deltog: Canada, Tyskland, Holland, Polen, Sverige, Schweiz och USA. De som deltog var mellan 16-65 år och ingick i tre delundersökningar. Man prövade ut uppgifter och placerade dessa på fem olika svårighetsnivåer. Nivå 1 är lättast och nivå 5 är svårast. Det man kunde se av Sveriges resultat att 25 % av vuxna hade svårt att förstå löpande text, t.ex. en kvällstidning. De kunde heller inte räkna ut rabatten på en vara eller räntan på ett lån. Av siffrorna i undersökningen kan man dra slutsatsen att läsförmåga är ett sociokulturellt fenomen (ibid; 18). Det varierar med skoltidens längd, utformning och med yrkeslivets krav. I Sverige är det knappt 20 % av kvinnor, i åldern 16-25, som befinner sig på nivå 1 eller 2, medan det bland kvinnor mellan 56-65 år, mer än det dubbla, är drygt 50 %. Äldre

kvinnor slutade oftast skolan efter 6-7 år och de har ofta varit hemarbetande. Dock uppvisade svenskarna generellt bland den högsta kunskapsstandarden av de deltagande länderna. Anledningar till detta är att vi har en gedigen tradition av folkbildning utifrån en lång tradition av obligatorisk skolgång och dessförinnan var läsinläringen kopplad till kyrkan.

- Svårigheter att styra pengar: Under 1980-talet var staten huvudman för skolan (ibid; 21). Det var Länskolnämnder som fördelade pengarna enligt ett system med så kallad bas- och tilläggsresurser. Varje klass fick en basresurs som täckte kostnaderna för undervisning. I budgetpropositionen 1985 fastslog man att gymnasiet skulle reformeras. Det skulle bli en skola för alla, där det var kommunens skyldighet att se till att flertalet ungdomar klarade gymnasieutbildningen. Detta gjorde att staten drog på sig mer och mer kostnader, eftersom att det behövdes mer pengar till elever med svårigheter, till ungdomscenter och andra tänkbara resurser för barn och ungdomar. 1989-1991 fattades dock ett riksdagsbeslut om ansvaret för skolan. Nu skulle pengarna fördelas annorlunda (ibid; 22). Idag får alltså kommunen en viss summa pengar som de får fördela lokalt som de vill till bland annat: skolor, socialtjänsten och barnomsorgen inom kommunen. På så vis kan de lokalt styra sina resurser till vad de bäst behövs till, som exempel: speciallärare eller dyslexiutredningar, för att se till att alla elever uppnår de kunskaper som samhället kräver.

3. Syfte och frågeställningar

Denna undersökning ämnar öka förståelsen för vilka fördelar och/ eller nackdelar, ett eventuellt införande av ett ordningsbetyg kan komma att innebära. Vi har endast i åtanke elevers sociala, emotionella och kunskapsmässiga utveckling när vi talar om ordningsbetygets fördelar eller nackdelar. Detta gör vi genom att ställa frågorna:

Vad finns det för fördelar respektive nackdelar med ett ordningsbetyg?

Vad säger sakkunniga, som till exempel lärare?

Varför har man inte ett sådant betyg idag?

Finns det några faktorer som kan påverka betygets relevans och effekt?

4. Metod

Vi har valt att göra en kvalitativ undersökning, för att ta reda på vad det kan tänkas finnas för fördelar, respektive nackdelar, med ett ordningsbetyg. Vår metod utgår ifrån två typer av datainsamling, nämligen enkäter och intervju, vilka ingår i de vanligaste typerna av datainsamling för en kvalitativ studie (Backman, 1998: 53). Vi använder oss av båda nämnda instrument, riktade till sakkunniga inom området pedagogik och utbildning. Genom enkäterna undersöker vi hur ett urval av lärare ser på ett skriftligt omdöme i ordning och uppträdande, vilket kan ses som en fallstudie eftersom att vi av en mindre avgränsad grupp försöker få så mycket information som möjligt om ordningsbetyget (Runa & Patel 2003: 54).

Vi intervjuade en man, Peter Bergander, som satt med i Utbildningsdepartementets referensgrupp till utformningen av nuvarande läroplan, Lpo 94 (personlig kommunikation, 4 december, 2007). Han utgjorde gruppen tillsammans med cirka 15 stycken andra sakkunniga, så som till exempel pedagoger och representanter från alla de olika partierna i regeringen. Tillsammans diskuterade de och bidrog till att man då inte valde att införa ett ordningsbetyg. Hur detta arbete fortlöpte beskrivs mer ingående under rubriken intervju. Vi har också sökt på de olika regeringspartiernas hemsidor för att titta på hur de ställer sig till ett eventuellt införande av betyg i ordning och uppförande, vilket finns presenterat i bakgrunden till vårt arbete. Vidare har vi satt oss in i relevant litteratur och vi har hittat teorier om: betyget som motivation, information och kontroll, samt teorier om självuppfyllande profetia, emotionella störningar och genus. Dessa teorier redogör vi för mer ingående under rubriken teorier och i analysdelen. Slutligen försöker vi analysera effekten av att sätta betyg i ordning och uppförande på elever med annan etnisk och kulturell bakgrund, eftersom att vi idag lever i ett mångkulturellt samhälle. Genom dessa olika metoder hoppas vi få en övergripande bild, med vilken vi analyserar ordningsbetygets fördelar och nackdelar för barns kunskapsmässiga, sociala och emotionella utveckling.

4.1 Enkätundersökning:

Vi började med att kontakta våra handledare och övriga lärare på de två skolor i Stockholmområdet, som vi hade gjort vår verksamhetsförlagda utbildning på. Här igenom fick vi veta vilka som kunde tänkas vilja delta i vår enkätundersökning, vilket visade sig vara ett arbetslag på ett mellanstadium och tre olika arbetslag på en gymnasieskola, sammanlagt 20 personer från de båda skolorna.

Vi delade personligen ut enkäter till dessa lärare och första sidan av enkäten innehöll en presentation av oss och introduktion till ämnet, samt en förklaring till syftet med enkäten: att ta reda på ordningsbetygets fördelar och/eller nackdelar. Vidare utlovade vi hembakat fika som tack för hjälpen, ett sätt att ytterligare påverka deltagandet i rätt riktning. Båda skolor fick besvara samma enkät med början torsdagen 22/11, 2007. En vecka senare samlade vi in enkäterna och insåg då att vissa behövde längre tid på sig, eftersom att vi bara fick in nio enkäter av totalt 20 stycken utlämnade enkätformulär. Vi påminde dem som tidigare valt att delta och gav dem ännu en vecka att fylla i enkäten. Till slut hade vi 15 ifyllda enkäter, vilket vi nöjde oss med.

4.1.2 Urval av respondenter

På gymnasieskolan lät vi alltså tre stycken arbetslag få möjligheten att besvara enkäten, eftersom att en av oss redan kände till dessa lärare från sin tid på skolan. En kontakt med fler lärare eller en genomgång av samtliga lärares enkäter hade varit omöjligt i förhållande till uppsatsens tidsutrymme och textomfång. Det samma gällde för den andra av oss två författare, som valde att lämna enkäten till det arbetslag hon själv hade ingått i under sin utbildningsperiod på skolan. Inte heller fick andra, som till exempel föräldrar eller andra berörda möjligheten att ingå i enkätundersökningen, eftersom att vi anser att lärarna är de som besitter de insikter som behövs för en vetenskaplig syn av betygets eventuella fördelar och/eller nackdelar.

Urvalet av skolor kom av att det helt enkelt var dessa skolor som vi har haft kontakt med under vår verksamhetsförlagda utbildning och därför kunde tänkas få ett deltagande från. Det finns ingen annan strategisk orsak till valet av skolor vad det gäller till exempel deras närmiljö, elevkategorier eller liknande. Men här kan nämnas att båda skolornas upptagningsområde och dess invånare präglas av mångkulturellitet och olika socioekonomiska bakgrunder. Respondenterna kan således tänkas ha erfarenhet av elever från såväl privilegierade som icke privilegierade hemmiljöer, liksom av elever med olika nationella bakgrunder. Urvalet av lärare kommer av att det är dessa lärare vi har fått kontakt med och som helt enkelt har velat delta i vår enkätundersökning. De som har svarat på enkäten har haft olika ämneskompetens, bakgrund, undervisat i olika åldrar och olika antal år i yrket.

4.1.3 Utformning av enkätfrågor

Enkäten är utformad efter olika påståenden, hämtade ur bland annat de olika politiska partiernas argument för och emot ett ordningsbetyg (se bifogad bilaga). Vartannat påstående är positivt och vartannat negativt, vilket enligt boken *Forskningsmetodikens grunder* ger bäst resultat för att grundligt tolka inställningen till ämnet hos dem som svarat på enkäten (Patel & Davidsson 2003: 84). Vidare framträder på detta vis ingen hållning mer än den andra, vilket undviker att man riktar respondenten i sina tankebanor, i detta fall för eller emot ett ordningsbetyg.

Dock har vi i efterhand blivit medvetna om att vi hade kunnat variera svarssätten. Men vi valde alltså svarsalternativen: stämmer helt, stämmer delvis eller stämmer inte alls. Med dessa enformiga svarsmöjligheter kan respondenterna tendera att fastna i ett visst svarsmönster (ibid: 75). Och tyvärr kan så vara fallet i vår studie, då många av respondenterna valde att lägga sig i mitten och kryssa i alternativet *stämmer delvis* på flertalet av frågorna (se resultatdelen). Vår enkät gav dock utrymme för fria kommentarer till alla de strukturerade frågorna och övriga kommentarer i slutet av enkäten, vilket respondenterna i stor utsträckning har använt sig av, varför vi ändå vill tro att vi fått ett tillräckligt kvalitativt underlag. Det är vanligt att man avslutar en enkät just så, med neutrala frågor där respondenten får möjlighet att uttrycka fler tankar till ämnet och/eller enkätens utformning (ibid: 73). Men även inledningen bör vara neutral, varför vi lät de första sex frågorna handla om att respondenterna fick presentera sig själva genom att svara på ålder, antal år i yrket och ämneskompetens, kön, nationalitet, egen erfarenhet av ordningsbetyg, samt hur de hade röstat i det senaste regeringsvalet, 2006. Detta var för att vi skulle kunna skönja eventuella tendenser i deras inställning till ordningsbetyget utifrån ovan nämnda kategorier.

4.1.4 Resultat Enkäten

Inställningen till ordningsbetyget visade sig variera allt för mycket i förhållande till deras ålder, kön och liknande, för att kunna dra några generella kopplingar mellan deras inställning till ordningsbetyget utifrån nämnda kategorier; därför redogör vi inte heller här för några sådana tendenser. Det som skulle kunna tolkas som någon form av tendens är det faktum att tre stycken av samtliga respondenter hade själva erfarenheter av ett ordningsbetyg, då de hade fått ett sådant i egenskap av elev. Två uppgav att de hade en dålig erfarenhet av detta betyg, medan en minns betyget som något positivt, som gjorde att man tänkte på hur man uppträdde. Detta kan även tänkas ha påverkat deras inställning till ordningsbetyget, då den som hade en positiv erfarenhet av att fått ordningsbetyg, även var positivt inställd till införandet av ett sådant betyg idag, medan de två som inte hade en bra erfarenhet av att ha fått sitt uppförande betygsatt, inte heller vill se detta betygssystem idag.

Vi fick sammanlagt in 14 stycken enkäter, vilket innebär ett bortfall på 6 stycken. Det var 4 stycken icke betygsättande lärare, undervisandes på mellanstadienivå och samtliga kvinnor, som svarade på enkäten. De hade allt från 31 års till 4 månaders erfarenhet från läraryrket. Det var 10 stycken gymnasielärare som besvarade enkäten: 3 män och 7 kvinnor. Här nedan följer en sammanställning av frågorna och dess svar som rör själva ordningsbetyget:

Fråga: 7. Ett argument för ordningsbetyget är att det skulle kunna rycka upp svenska skolan från dess bottenplacering av studieresultaten, i en internationell jämförelse, om detta tycker du:

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

Åtta lärare svarade att det stämmer delvis, medan sex stycken tyckte att det inte stämmer alls. Det var alltså ingen utav lärarna som helt ansåg att ordningsbetyget är lösningen på att få bättre studieresultat hos de svenska eleverna. En som hade motiverat sitt svar uppgav att det inte är dålig ordning som är orsaken till de eventuella problem med svenska elevernas studieresultat som finns, utan bristande resurser och att det istället skulle behövas fler stödlärare och liknande. En annan tyckte att frågan var fel utformad, eftersom att vi inte alls befinner oss i botten i en internationell jämförelse, möjligtvis endast vad det gäller ämnet matematik. De som delvis stämde in i frågan uppgav bland annat att det kanske generellt skulle bli lugnare i klassrummet vilket kan hjälpa upp elevers studieresultat något av hjälp

Fråga 8. Vissa motståndare till ordningsbetyg menar att ett sådant betyg kommer att vara godtyckligt och leda till orättvis bedömning beroende på lärares olika värderingar. Dåligt uppförande för en lärare kan vara helt normalt för en annan. Vad tror du?

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

Fyra utav lärarna instämde helt om att ett ordningsbetyg skulle vara godtyckligt. 10 utav lärarna instämde delvis om att det skulle bli godtyckligt och kommenterade det med att det till exempel skulle kunna krävas att det fanns tydliga riktlinjer för vad och hur man skulle bedöma en elevs uppförande, för att minimera risken för godtycklig bedömning.

Fråga 9. Tror du att stökiga elever kommer att påverkas av ett dåligt betyg i uppförande, så att de motiveras att bli lugnare?

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

Tio stycken av lärarna anser att de stökiga eleverna delvis kommer att kunna påverkas av ett ordningsbetyg, medan fyra stycken av respondenterna ansåg att betyget inte kommer att ha någon effekt på dessa elever. De som hade kommenterat frågan ytterligare menade att vissa kommer att bry sig, medan andra som till exempel mår dåligt för att de kanske har problem hemma, inte kommer att kunna uppföra sig bättre bara för att det sätts ett betyg.

Fråga 10. Förespråkare menar att föräldrar kommer att få bättre information om barnets agerande via ett ordningsbetyg

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

Fyra stycken lärare svarade att ordningsbetyget kommer att medföra att föräldrarna får bättre information. Fem stycken lärare tror att det bara stämmer delvis med motiveringar som till exempel: vissa föräldrar och elever kan behöva information svart på vitt, men utvecklingssamtalen fungerar också som information. Det var fem lärare som slutligen inte ansåg att ett ordningsbetyg har någon betydelse för att föräldrarna ska få bättre information om sitt barn agerande. Kommentarer till detta svar löd bland annat: Det räcker med utvecklingssamtal som informationskälla, det viktigaste är att skapa en god relation och kommunikation med föräldrarna och då samtalar man direkt om problemen som uppstår kring en elev, därför behövs ej ett sådant betyg.

Fråga 11. Eleverna kommer att våga berätta om konflikter de själva eller andra befinner sig i?
stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

Det var bara två lärare som trodde att eleven skulle våga berätta om egna konflikter i skolan. En lärare kommenterade det med att eleverna vet att lärarna idag ringer hem, vilket också skulle kunna vara avskräckande, men eleverna brukar ändå berätta om konflikter för lärarna. Fem lärare svarade att det delvis kan medföra att elever inte vågar berätta om konflikter med rädsla för att få ett dåligt ordningsbetyg. Slutligen var det ytterligare sex stycken lärare som uppgav att eleverna inte kommer att våga berätta om pågående konflikter om ordningsbetyget införs. Motiveringarna till detta löd bland annat: att några elever kommer att bli ögontjänare och kanske till och med skvallra på andra elever som de vill ska få ett dåligt betyg.

Fråga 12. Kan ett ordningsbetyg medföra en ökad arbetsbelastning för lärare?

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

Åtta stycken räds inte att ett införande av ett ordningsbetyg skulle innebära en ökad arbetsbelastning för dem. Sex stycken av lärarna tror att det delvis kan bli lite mer tidskrävande men kommenterar det med att de flesta lärare redan vet hur elever ligger till varför det blir lätt att skriva ned, det krävs ju inga prov som ska rättas som om det vore ett nytt ämne som skulle införas och betygsättas.

Fråga 13. Folkpartiet vill att följande ska ingå i omdömet. Anser du att kriterierna är relevanta?

- Om eleven kommer i tid Ja Nej
- Om eleven tar ansvar för sina studier och tar med sig det material som behövs till lektionen Ja Nej
- Om eleven tar ansvar hur miljön i skolan ser ut Ja Nej
- Om eleven använder ett acceptabelt språk Ja Nej
- Om eleven samarbetar väl Ja Nej

Två stycken ansåg att det inte är relevant att väga in om en elev kommer i tid vid en eventuell bedömning av en elevs ordning och uppförande. Två andra av lärarna ansåg att samarbetet inte ska bedömas och en av dem menade att det heller inte var viktigt att bedöma om eleven tog ansvar för hur miljön såg ut, dessa två svarade under nästa fråga att de inte heller är för ett ordningsbetyg. Några av dessa lärare motiverade sina svar med att det till exempel: kan finnas olika diagnoser eller andra problem hos en elev som påverkar dennes förmåga till samarbete. Övriga tio lärare ville att alla kriterier skulle ingå i ett ordningsbetyg, även om det bara var tre av dem som i slutändan visade sig vara helt för ett ordningsbetyg.

Fråga 14. Vissa vill återinföra ett skriftligt omdöme i ordning och uppförande, vilket togs bort i den svenska skolan 1969. Om så blir verklighet är din uppfattning att det är (kan kryssa fler alternativ):

Tre av dem som svarade la sig i mitten och motiverade att det delvis är bra om lärarna ska börja sätta betyg i ordning och uppförande med motiveringar som till exempel: det kan ge en helhetssyn av en elevs agerande, men att det innebär en större arbetsbelastning och skulle vara extremt subjektivt att bedöma. Sex stycken av respondenterna menade att det inte är bra om ett sådant betyg blir verklighet eftersom att det till exempel kan generellt bidra med sämre relationer om eleverna börjar skvallra på varandra eller inte vågar reda ut konflikter. Det kan även innebära en orättvis skolgång för att ett sådant betyg är extremt godtyckligt.

Fem av lärarna svarade att det är bra om det införs ett ordningsbetyg. De motiverade det med att det till exempel skulle göra att eleverna skärper till sig, eftersom de flesta vill ha ett bra betyg. Någon menade vidare att det skulle bli mer konkret för föräldrar hur deras barn betar sig. En annan lärare uppgav att han tidigare har undervisat på högstadiet och anser att det generellt är stökigare, särskilt i årskurs sju, vilket påverkar alla elevers studieresultat. Ett ordningsbetyg skulle kunna påverka deras beteende i rätt riktning, och därmed gagna allas studiers och studieresultat.

4.2 Resultat Intervjun

Vi hade turen att få kontakt med Peter Bergander, som satt med i en referensgrupp inom Utbildningsdepartementet, inför utformningen av den nya och rådande läroplanen, Lpo 94, och han berättar om varför vi idag inte sätter betyg i ordning och uppförande (telefonintervju, 4 december 2007). Intervjun är väldigt lite strukturerad, det vill säga att det inte finns några fasta frågor eller ramar för svarsutrymmet, utan istället ber vi vår kontakt att fritt berätta om vad han minns från sitt arbete med Lpo 94 och om hans nuvarande tankar kring ett införande av ett ordningsbetyg. Och informationen flödar, det verkar som om han brinner för frågan. Gruppen han var med i utgjordes av cirka 10 till 15 personer, bland andra: religionshistoriker, politiker från alla partier, pedagoger och andra sakkunniga. Inom gruppen diskuterade man om man skulle ha ett eventuellt ordningsbetyg eller inte. En av dem som satt med i gruppen var även med att avskaffa det relativa betygssystemet och hans bidrag då var att få bort betygsättningen av beteende, så att det blev renodlade kunskapsbetyg. Att han därför inte heller inför denna betygsberedning ville se ett ordningsbetyg är inte svårt att förstå.

Alla var överens inom referensgruppen och bestämde att det var bäst att lärarna ute i den svenska skolan inte skulle betygsätta elevers ordning och uppförande, eftersom att det skulle bli för godtyckligt. Bergander förklarar att lärare inte har den kompetensen, som till exempel en psykolog har, för att bedöma och förstå en elevs socialt avvikande och kanske till och med oacceptabelt beteende. Men idag är han ändå för ett ordningsbetyg, eftersom att hans erfarenhet visar att lärare ändå i viss mån tenderar att bedöma och väga in elevers uppförande i betygsättningen. Han menar att lärare idag har generellt svårt att tolka betygsriterierna och att den sociala biten därför lätt smyger in i betygsättningen av olika ämnen. En otrevlig och trumpen elev kan därför ibland få ett lite sämre betyg än vad hon/han förtjänar i förhållande till kunskapsnivå och därför anser vår kontakt att det vore bättre om det fanns ett ordningsbetyg, som dessa lärare kunde fokusera och renodla sina bedömningar till, vad gäller just elevers uppförande. Bergander tror att många lärare då skulle ha lättare att inte väga in dessa delar i betygsättningen av de olika ämnena, som många tyvärr gör idag.

Vidare framkommer under intervjun att lärare borde få en bättre kompetens och utbildning om till exempel olika emotionella diagnoser, för att bättre förstå orsakerna till mindre bra beteenden, som kan förekomma hos dessa elever. Bergander uppger vidare att lärare har en tendens att förstora upp elevers beteenden. En lärare kan till exempel tycka att en elev alltid kommer för sent, medan om man räknar så kanske det i själva verket har hänt 5 gånger på en termin. Därför är det viktigt att exemplifiera vad som är ett oacceptabelt beteende, så att det finns tydliga nationella kriterier för en möjlig och rättvis bedömning av ordning och uppförande. Det ska också finnas vägledning för hur man som lärare ska tänka för att komma fram till en rättvis bedömning, så att man inte lurar sig själv och tycker att någon förtjänar ett sämre betyg på grund av att eleven till exempel "alltid" eller "ofta" bryter mot regler, fast det kanske inte alls stämmer överens med det verkliga antalet gånger som eleven har misskött skolans regler.

5. Teorier

Vi försöker alltså utforska ordningsbetygets fördelar, respektive nackdelar, och detta gör vi bland annat genom att titta på Wigforss teorier om: betyg som motivation, kontrollfunktion och informationsverktyg (Andersson, 1999). Frits Wigforss tillsattes år 1938 som komitéordförande vid en utredning där man skulle se över intagningsförfarandet mellan folkskolan och den efterföljande realskolan. De förslag Wigforss kommer med i utredningen är en reformering av betygskalan och ett förslag till förändring av det tidigare intagningsystemet via inträdesprov. Men det vi kommer att gå igenom är alltså de teorier Wigforss har när det gäller betyg. Det finns även mer aktuella synpunkter om betygets syfte som fungerar som grund för vårt nuvarande betygssystem och som vi naturligtvis lyfter fram. Vi kommer även att beröra teorier om olika emotionella störningar och genusskillnader, för att förstå vilken effekt ett ordningsbetyg kan tänkas ha på olika elever. Här nedan redogör vi kortfattat för dessa teorier och under analysdelen ger vi dem mer utrymme och kopplar dem till ordningsbetyget.

5.1. Betyg som motivation:

När det kommer till betyg koncentreras mycket kring dess urvalsfunktion och innehåll men även betygets inverkan på motivation bör diskuteras. Tävlingsanses vara nyttigt och förenligt med samarbete utifrån Wigforss teorier och den skolutredning som han deltog i 1954 uppger detta om motivationsfunktionen (Andersson, 1999: 25):

I varje skola behöva lärjungarna spurras till arbete genom någon form av uppmuntran eller kritik... Det kan icke heller i och för sig betecknas som olämpligt, att lärjungarna inbördes tävla om betyg. Alla slags prestationer påverkas gynnsamt av tävlingen, och att denna kan bli ett positivt element i de ungas fostran, även med hänsyn till dess etiska och sociala sida, visar icke minst vår tids idrottsliv... I själva tävlingen kan inläggas ett moment av samarbete och samling kring gemensamma uppgifter.

Motivationsfunktionen sågs som en väsentlig funktion och man skulle inte vara rädd om eleverna tävlade om bra betyg (ibid: 25). Samtidigt visste man att tävlingsmomentet inom en klass kunde ta sig mindre önskade former och Wigforss menade att tävlandet bör hållas mellan klasserna och inte mellan klasskamrater för att undvika olämplig påverkan. Hur man avstyr inbördes tävlingen är dock inget som Wigforss ger svar på.

5.2 Betyg som information:

Betygens informationsfunktion ansågs under Wigforss tid vara den viktigaste uppgiften (Andersson, 1999: 26). Det ansågs viktigt att meddelanden till hemmen skulle ge ”upplysning om framstegen under terminen på grundval av elevens tidigare prestationer” (ibid:26). Att varje elev ska få möjlighet att få ett positivt omdöme, oavsett sina förutsättningar, var också av stor vikt. Elever med svårigheter skulle få chansen att få ökad stimulans manade man då och detta sätt att arbeta kallades för *individrelaterad bedömning*. Det handlar om att man inte gör några jämförelser med skolkamrater, utan att man ser till vad varje elev har presterat och bedömer dessa framsteg utifrån detta. Så vid detta bedömningsätt är informations- och motivationsfunktionen oerhört viktig.

Genom läroplanspropositionen för rådande läroplan, Lpo 94, förstår vi att betyg också idag

ses som ett viktigt informationsverktyg till: eleven, föräldrar, högre utbildningsinstanser och till eventuella arbetsgivare, så att denne utifrån betygsinformationen kan dra slutsatser om personen har de kunskaper som krävs (*Betyg*, 2000: 28).

5.3 Betyg som kontroll:

Wigforss kom 1938 med ett förslag gällande antagningssystem till läroverken (Andersson, 1999:28). En elev som är godkänd för antagning till läroverken skulle ha godkända betyg ("B") i läroämnena, samt fått lägst betygen "Ba" i ämnena läsning, skrivning och tillämpad räkning. Detta krav på antagningssystemet skriver Wigforss om:

Av intagningsförfarandet vill man fodra, att det skall kunna avgöra, om detta minimum av studieduglighet föreligger, samt att det på ett gott sätt kan gradera de sökande (ibid: 28).

Betyg som kontroll är ett dilemma. Den skolutredning som Wigforss var i spetsen för säger detta om kontrollfrågan i samband med betygsättningen:

Betygen får utan tvivel, såväl inför högre skolmyndigheter som bland allmänheten, i viss utsträckning gälla såsom indicier på skolans och lärarens effektivitet (ibid: 28). Skärpt kontroll över betygen väcker... gärna olust hos lärarna och uppfattas väl icke sällan som bevis på misstroende mot deras duglighet (ibid: 28).

Det Wigforss ville göra var att skilja på kunskaper och personlighetsbedömningar. Båda bedömningarna skulle dock ske på ett vetenskapligt sätt. Provet skulle bedöma kunskaper och färdigheter, medan personlighetsbedömningen skulle bedömas av psykologin. Om lärarna då hade adekvata psykologikunskaper framkommer inte. Men i personlighetsbedömningen skulle läraren ge omdöme om studielämplighet, fysiska och psykiska egenskaper, ordning och uppförande, anlag, arbetsförmåga och arbetstakt. Man kan se detta som en total kontroll av eleven där kontrollfunktionen speciellt framgår vid betygsättningen av ordnings- och uppförande.

Skolkommissionen vid denna tidpunkt kommenterade att betygen fungerade som ett uttryck för skolans gillande eller ogillande av en elevs karaktärsegenskaper och förklarade betygen med att (ibid:28): *De ha sedan gammalt varit och måste enligt vår mening alltjämt förbliva ett led i skolans disciplinerade och karaktärsfostrande verksamhet.*

Betygen ansågs vara till hjälp för att kontrollera eleven helt enkelt. Man utförde även en enkätundersökning till arbetsgivare på uppdrag av 1957 års skolberedning. Man ville genom enkäten undersöka ordnings- och uppförandebetygens roll vid anställning. Och det som framgick var att betyget var betydelsefullt. De faktorer rörande en elevs personlighet och som framgick i betygen var intressanta för arbetsgivare. Vidare visades det att arbetsgivarna ville ha en utökad betygsättning av olika egenskaper. Dessa egenskaper kunde gälla uthållighet, envishet, energi, flit och kontakt- och samarbetsförmåga.

5.4 Självuppfyllande profetia:

Självuppfyllande profetia är ett uttryck som vi använder i det svenska språket och som kommer av Mertons teori: The self-fulfilling prophecy (Merton, 1968; 477). Han menade att något som man uttalar, men som inte är sant, kan komma att bli verklighet just därför att man har uttalat det, och att den/de som uttalandet gäller lever upp till det som sagts. Alltså kan verkligheten ses som en social konstruktion, då vi handlar och tänker utifrån hur andra och vi själva ser på oss och vilka förväntningar som sätts på oss. Dessa förväntningar är till en början just inget annat än förväntningar, men blir alltså till verklighet då vi lever upp till dem, vilket är det samma som: självuppfyllande profetia.

5.5 Emotionella störningar:

Samhällets ökade krav och bortfall av auktoritet formar idag, tyvärr, allt fler barn som är otrygga och får emotionella störningar (Weissender, 1992:169). Det handlar till exempel om att föräldrar som inte själva mår bra och inte kan ta hand om sig själva, också ofta brister i omsorgen av sina barn (12). När ett barn inte får sina behov tillfredställda, så kan det alltså leda till emotionella störningar, såsom till exempel Adhd eller Damp, och att barnet fastnar på en egocentrisk och primitiv känslomässig nivå.

Typiska beteenden för barn med emotionella störningar är till exempel (ibid: 27):

- Aggressionsutbrott
- Svårt att koncentrera sig och sitta still
- Bristande självbild
- Egocentrisk
- Lätt för att skapa och hamna i konflikter
- Busar
- Svårt att samarbeta och ta instruktioner i grupp

Inte alla barn som uppvisar ovan nämnda beteenden är berättigade till en diagnos och även om de vore så är det långt ifrån alla som får den utredning som krävs för en diagnos. Adhd och Damp är neuropsykiatriska funktionshinder, som inte behöver bero på någon skada i hjärna, utan liksom när man talar om emotionella störningar, kan bero på uppväxtmiljö men även gener (Gillberg 2004:11). Förut tenderade man att sätta benämningen MBD på elever som uppvisade symtom som till exempel: att inte kunna socialisera och överaktivitet. Men eftersom att MBD står för minimal brain damage, så övergav man det uttrycket, eftersom att det långt ifrån hos alla elever med ovan symtom som det handlar om att de har någon hjärnskada (ibid:14). Istället talar man idag om ADHD och DAMP, vilket beskriver symtomen istället för orsakerna som kan vara svåra att fastställa och variera väldigt. ADHD står för attention deficit hyperactivity disorder medan DAMP står för dysfunktion i fråga om aktivitetskontroll, motorikkontroll och perception. Adhd är den internationella termen och i Norden talar man om DAMP (ibid:15). Damp beskriver fler symtom, medan ADHD endast står för uppmärksamhetsstörning och hyperaktivitet (ibid:16).

5.6 Teorier om skillnader mellan könen:

Aktuell genusforskning visar att pojkar generellt sett mognar senare än flickor och därför oftare har ett mindre uppskattat klassrumsbeteende än flickor. Puberteten har en negativ inverkan på humör, trötthet och dygnsrytm och pojkarna upplever alltså detta ungefär samtidigt, som de börjar att få betyg i årskurs 8, medan många flickorna redan då är mogna nog att klara av en klassrumssituation och skolans regler (Asker, 2006). Andra orsaker till pojkars sämre klasrumsbeteende kan vara att de inte verkar få status genom att sköta sig i skolan och detta kan ha bidragit till att pojkar generellt får sämre betyg än flickorna, i dagens svenska skola (Dn debatt, 2005). Maria Nycander, som är gymnasielärare och forskare på Uppsala universitet, har kommit fram till en annan slutsats om varför flickorna får bättre betyg (Jällhage, 2006). Hennes studier visar att rent kunskapsmässigt kan pojkar och flickor uppvisa samma nivå på ett prov, men i slutändan får flickorna ändå ett högre betyg än pojkarna. Hon förklarar det med att majoriteten av lärarkåren är kvinnor och människan tenderar att bättre uppskatta och förstå dem som liknar dem själva, vilket troligen medför att flickorna favouriseras något av de kvinnliga lärarna i betygsättningen. Även hon tar upp att pojkarna generellt sett har ett sämre klassrumsbeteende och att det därför faller sig naturligt att uppskatta flickorna, oavsett om man är en kvinnlig eller manlig lärare.

Vidare kan pojkars sämre skolresultat bero på hur undervisningen är utformad, då den med fördel bör anpassas efter pojkar och flickors olika förutsättningar. Hjärnforskaren Martin Ingvar uppger att flickor och pojkars hjärnor är olika konstruerade och därför har olika förmågor att koncentrera sig. Pojkar har lättare för att koncentrera sig för en sak i taget, men kommer lätt av sig om de blir tvungna att titta på något annat. Flickor kan istället växla mellan olika uppgifter, däremot har de inte lika lätt att koncentrera sig på en sak under en lång tid (Asker, 2006).

6. Analys

Här nedan ska vi nu försöka att knyta samman resultaten av de olika undersökningsmetoderna och de olika teorierna och analysera fram de fördelar, respektive nackdelar som ett ordningsbetyg kan tänkas medföra. När vi talar om fördelar och nackdelar så talar vi uteslutande i relation till elevernas bästa, vad det gäller deras sociala, emotionella och kunskapsmässiga utveckling.

6.1. Enkäten:

Utifrån enkätundersökningen framkom det att det fanns lärare som argumenterade både för och emot ett införande av ordningsbetyget, närmare bestämt tre stycken utav 14 deltagande respondenter. Sex stycken var helt emot ett införande av ett sådant betyg, medan fem uppgav att ett sådant betyg skulle vara bra för eleverna.

Det är folkpartiets ledare, tillika skolminister, Jan Björklund som tror att ett ordningsbetyg skulle rycka upp Sverige från sin bottenplacering i ordningsligan i de internationella jämförelserna. Han har skrivit en bok om just detta tillsammans med förra Folkpartiledaren Lars Lejonborg och i denna får man veta att: "PISA- rapporten visar också att Sverige tillhör de länder som har allra mest oordning i skolan" (2002; 42). Tyvärr hittar vi inte några referenser i slutet av deras bok, som styrker hur de har fått sina uppgifter, men om det

stämmer så är det i vart fall inte något som lärarna i enkäten verkade hålla med om. Många av lärarna ansåg att ordningsbetyg var fel väg att gå, eftersom att ordningsbetyget inte skulle vara lösningen på skolans problem. De menade att mycket av det kaos vi möter ute på skolorna idag inte har med någon särskilt uppvisad ordning att göra. En av lärarna uppgav att det är resursbrist som är boven i dramat till att elever inte når målen, alltså inte en särskilt störande miljö.

Att skylla på bristande resurser har varit ett populärt ämne i många år, men Monica Renstig menar däremot att den svenska skolan inte alls har brist på resurser (Skolporten.com). Renstig är IT- och ekonomijournalist samt samhällsdebattör och har skrivit en artikel som finns på Skolporten. Hon menar att detta är en myt vi uppehåller för att slippa ta itu med de nödvändiga förändringar som krävs.

Grundskolan kostar idag tre gånger mer än vad den gjorde 1963. I snitt kostade svenska grundskolan 52 miljarder kronor 1998 vilket ger 51 400 kr per elev. Detta är en ökning på 3,6 procent sedan 1997. Ytterligare 4 procent steg till år 1999. År 2000 gav regering ut en extra miljard till skolorna för att öka resurserna. Detta gjorde att resurserna ökade med 1,9 procent! Skolan har fått väldigt mycket mer resurser att röra sig med sen 1963, men ändå har eleverna inte fått bättre betyg och de trivs inte bättre eller har blivit lyckligare. Renstig undrar varför vi tror att skolans problem kan lösas med ökade resurser? En anledning till detta, enligt Renstig, är att regeringens enda makt är pengar. Men lösningen ligger inte hos politikerna utan hos skolledningen. Renstigs förslag är att skolledning gör om skolan radikalt. Inför flexibel undervisning, fria arbetstider, föreläsningar för 300 elever samtidigt och bygg om skolan. Allt detta skulle frigöra massor av lärarresurser. Detta är framtiden skola tycker Monica Renstig.

Även om de lärare som deltog i vår enkätundersökning inte verkade tycka att ordningen i skolan är ett problem så finns det andra undersökningar, som visar att lärare inte trivs med den "bullriga miljön" i skolan (Wennberg & Norberg, 2004). Tre arbetslag från tre olika Stockholmsskolor, visar alla att de i stor utsträckning upplever att eleverna (ibid: 17):

- *inte lyssnar på varandra*
- *inte visar varandra respekt, hänsyn och empati*
- *inte tar ansvar*
- *inte anstränger sig*

Om denna bild gäller generellt för resten av landet är svårt att säga, men om så vore fallet kan tänkas att de dåliga omdömena kommer att dominera om och när ett ordningsbetyg kommer att bli verklighet.

Om vi återgår till vår enkätundersökning, så var många lärare skeptiska till att stökiga elever kommer att påverkas av ett dåligt betyg i uppförande, att de motiveras att bli lugnare. Någon trodde att det kan finnas de som skärper till sig, men överlag ansåg inte lärarna att detta betyg skulle ha någon större påverkan på de struliga eleverna. Däremot menar en lärare att de tysta kommer bli ännu mer tysta, och att en del inte kommer våga erkänna konflikter, eller att de kommer att skvallra på sina klasskamrater, just på grund av att de tänker på ordningsbetyget. Daniel Blixt som arbetar som projektledare på Gymnasieskolan Futurum har i en artikel sagt sitt angående ordningsbetyget (*Hur en människa växer - om ordningsbetyg*). Han anser inte att ett ordningsbetyg är den rätta vägen att gå, eftersom att de elever som stör, också vet om att de gör det. Ett papper med ett dåligt betyg i ordning kommer inte att ändra på det. Vill man att

en elev ska förbättra sig så har ett enskilt samtal bättre verkan tycker Blixt. På gymnasieskolan där Blixt arbetar går det många elever som har varit stökiga. De har skolkat mycket, haft dåliga betyg, inte haft motivation till skola, haft personliga problem och så vidare. Ett sätt som skolan då har arbetat med för att öka motivationen hos dessa elever och få dem att växa är att lärarna har sett dem. Lärarna vet att varje elev är en egen individ med en egen utveckling. De har därför arbetat fram individuella arbetsplaner för varje elev och haft kontinuerliga utvecklingssamtal. Eleverna har känt att de har varit omtyckta och sedda. Uppmuntran är det starkaste verktygen anser Blixt. Ett ordningsbetyg ökar bara misstron hos vuxenvärlden och är inte bra för de relationer som måste byggas upp igen.

När det kommer till att föräldrar skulle få bättre information om barnets agerande via ett ordningsbetyg visade de svarande lärarna i enkäten delade meningar. Många menar att föräldrar redan får tillräcklig information, då de flesta lärare ringer hem när en situation uppkommer. Så om en elev skulle missköta sig, får föräldrarna veta detta på en gång i alla fall. Vissa menade vidare att utvecklingssamtalet fungerar gott nog som informationskanal. En av lärarna uppgav att ett ordningsbetyg skulle vara bra, då det finns föräldrar som behöver informationen svart på vitt. Kanske han menade att en del föräldrar inte tror på eller tar annan information på allvar? Och kanske de hade i åtanke de föräldrar som av någon anledning inte går på utvecklingssamtalen, varför ett betyg skulle bli deras ända sätt att följa eleven. Men de föräldrar som inte vill delta i utvecklingssamtalen verkar ändå inte särskilt engagerade i sina barns utveckling varför vi undrar om ett betyg skulle ha någon betydelse för dem?

Under hösten 2007 infördes ett sorts skriftligt ordningsomdöme på några skolor i Stockholm (Brinck, Edholm & Ekelund). Stockholms kommun anser att eleverna förtjänar lugn och ro i skolan så därför provar de detta arbetssätt för att skapa en bra studiemiljö. Ett argument för införande av denna form av omdöme är just att föräldrar, och eleverna, kommer att svart på vitt se hur beteendet uppfattas av skolan. De tror att stök kommer bli mindre accepterat när det dokumenteras av lärare och personal på skolan. Under förra borgerliga maktinnehavet började man skriva in skolk på betyget på Stockholms stads gymnasieskolor, och man kunde se hur olovlig frånvaro sjunk dramatiskt. I väntan på ett regeringsbeslut i ordningsbetyg kommer skolor i Stockholm att erbjuda föräldrar som har barn i grund- och gymnasiet en skriftlig information om den sociala utvecklingen barnet går igenom; detta utöver dess kunskapsutveckling. Den exakta utformningen av denna information får skolorna själva bestämma, men mallar och centrala riktlinjer kommer tas fram. Stockholm tycker det är en självklarhet att de ska vara de första i landet att utveckla sina skolor. De tycker det är nödvändigt för att kunna vända stadens och landets skolor till det bättre.

Ett ordningsbetyg betyder inte ett nytt ämne att planera eller ytterligare ett prov att rätta men självklart betyder det mer tid som måste sättas för att man ska kunna ge ett rättvist omdöme. De flesta lärarna i enkäten ansåg inte att ett ordningsbetyg kommer att innebära en ökad arbetsbelastning. Men Carin Jämtin (s) anser att detta omdöme är en dålig idé, personalen kommer få mindre tid till eleverna då de måste ägna sig åt de nya uppgifterna och inte åt pedagogik. (Scherlund, 2007). Är barnet bråkigt betyder det att den behöver mer stöd, medan ett ordningsbetyg endast resultaterar i att man sätter en stämpel på eleven. Vidare tror Jämtin att individuella utvecklingsplaner för varje enskild elev är vägen att gå. Då får skolan, föräldern och eleven en kontinuerlig kontakt istället. Det är mycket viktigare att ha kontakt under hela läsåret än att få ett papper vid årets slut. Detta stämmer överens med vad vi tidigare i detta avsnitt tog upp som Daniel Blixts resonemang.

För att ett ordningsbetyg ska kunna vara rättvist betygsatt bör det finnas tydliga kriterier och riktlinjer som alla lärare på skolan följer, anser några lärare i enkäten. Ett betyg kan bli godtyckligt då lärare kan ha mycket olika syn på vad som är ordning i klassen. Också personkemin mellan lärare och eleven spelar stor roll uppger en lärare. Elever kan till exempel ha sina favoritlärare där de sköter sig exemplariskt, medan de sköter sig mindre bra hos en annan lärare. Så allt detta är viktigt att tänka på när ett ordningsbetyg ska sättas.

Några andra, liksom lärarna i enkäten, som tycker att införandet av ordningsbetyg leder till godtycke är miljöpartisterna Yvonne Ruwaida och Mats Pertoft (*När betygen blir godtyckliga*). Problemet ligger enligt dem att nu ska lärare som tidigare inte betygsatt sina elever istället gradera sina elever utan att ha någon utbildning eller riktlinjer att stödja sig mot i bedömningsförfarandet. Det finns heller inte några nationella riktlinjer i bedömningen, eftersom att de är lokalt beslutade. Även risken för att de elever med icke diagnostiserade funktionshinder, som till exempel ADHD eller DAMP, kan uppfattas som störiga och besvärande, kan därmed bidra till en orättvis betygsättning, i och med att de får lägre betyg, men som de utifrån sitt handikapp inte hade kunnat påverka i någon annan riktning. Detta betyg kan även bli diskriminerande då de borgerliga partierna inte kan garantera att ordningsbetygen inte strider mot intentionen i den så kallade barn- och elevskyddslagen: den som garanterar att ingen elev ska diskrimineras.

Slutligen var det alltså flest lärare som inte ville se ett ordningsbetyg, sex stycken, medan fem lärare var för ett ordningsbetyg. Resten ställde sig både positiva och negativa till ett sådant betyg. Det kan hänga ihop med, vad vi tidigare diskuterade under metodavsnittet, att svarsmöjligheter var enformiga så att en del lärare kanske fastnade i en rutin att svara lagom och kryssa i rutan för *stämmer delvis* under många av frågorna. Om vi istället hade intervjuat dem så kanske de skulle kunna ha framträtt mer konkreta i sin inställning. Samtidigt menar vi att det är rimligt att så många lärare kan se både fördelar och nackdelar med ett ordningsbetyg, för det är precis det vi också såg på betyget, innan vi genom denna studie fick möjlighet att verkligen sätta oss in i frågan. Dock verkar de lärare som uppgett att de både är för och emot ett införande av ordningsbetyg, ändå mer emot ett införande, eftersom att de endast har kommenterat de negativa effekterna. Ingen av dessa lärare motiverade varför de tyckte att ett ordningsbetyg skulle vara bra.

6.2 Intervjun:

Av intervjun fick vi veta att utbildningsdepartementets främsta skäl till att inte införa ordningsbetyg, i och med rådande läroplan Lpo 94, var det faktum att det skulle kunna bli allt för godtyckligt. Vissa av lärarna uppgav i sina kommentarer i enkäten att det måste finnas tydliga kriterier för vad och hur man ska bedöma en elevs uppförande. Och även vår intervjukontakt, Peter Bergander, talar om vikten av att lärare måste få adekvat utbildning, för att kunna förstå olika socioemotionella problem och diagnoser, och för att på så vis kunna ta hänsyn till dessa i betygsättningen. Men hur en sådan förståelse hos lärarna ska vara möjlig, med tanke på att det är näst intill omöjligt att tvinga fram diagnoser, har vi svårt att se. Även om lärarna är insatta i vilka uttryck olika diagnoser tar, går det inte alltid att veta om en viss elev har just den diagnosen, eftersom att de olika diagnoserna kan variera väldigt i sina uttryck hos olika individer (Gravander & Widerlöv, 1999:7). Långt ifrån alla får en diagnos, och på så vis menar vi att lärare kommer få svårt att veta om det är något som hon ska ta hänsyn till i bedömningen.

Även om Peter Bergander var med att se till att vi idag inte har ordningsbetyg, har han nu blivit positivt inställd till att införa ett ordningsbetyg, eftersom att lärare ändå tenderar att väga in elevens uppförande i betygsättningen av andra ämnen. Han menar att med ett ordningsbetyg skulle lärarna få lättare att isolera den bedömningen till ordningsbetyget och inte blanda in en elevs personlighet i tankebanorna vid betygsättning av ämnena. Risken med godtycklighet menar han kan avhjälpas om man ser till att utforma konkreta kriterier. Vi fick även veta att lärare tenderar att blåsa upp elevens negativa beteenden som mer frekventa än vad de egentligen är, vilket, på ett orättvist sätt, skulle kunna påverka vad som i slutändan skrivs ned om elevens ordning och uppförande. Och vi tror inte att en lärare skulle per automatik sluta att väga in en elevs personlighet i betygsättningen av andra betyg, bara för att de skulle börja sätta betyg i ordning och uppförande. Vidare anser vi inte heller att godtyckligheten kan avhjälpas, på grund av konkreta kriterier, eftersom att det kan antas svårt att helt skala bort de känslor och tankar som man får till en elev utifrån personkemin. Detta resonemang påtalade även Bergander, då han uppgav att lärare ibland ger ett något högre betyg till en elev de gillar, än till en elev som har ett dåligt uppträdande, även om de uppvisar samma kunskapsnivåer i ett ämne.

6.3 Ordningsbetygets i förhållande till elever med emotionella störningar:

Alexandra Hedman, geografi och svensklärare på Arlanda gymnasiet, som arbetar mest med dyslexiutredningar på skolan, uppger att det är ovanligt att elever med emotionella störningar får en diagnos (personlig kontakt, 26 oktober 2007). Även om de har fått en diagnos, så är det inte alltid som läraren känner till den, då det inte finns någon rapportplikt från föräldrarnas sida. Vidare menar hon att lärare idag har långt ifrån den kunskap som krävs för att känna igen om en elev kan tänkas ha någon form av diagnos och på så vis förstå dennes agerade bättre. Om lärarna inte har kompetens nog att ta hänsyn till olika emotionella störningar, diagnostiserade eller misstänkta sådana, och kunna se vilka som har förutsättningar att leva upp till kriterierna för ordningsbetyget, skulle det rimligen kunna innebära en orättvis betygsättning.

Alexandra har haft förmånen att få gå många internutbildningar om till exempel ADHD och DAMP. Utifrån ökad kompetens kan hon också se att den är bristande hos sina kollegor. Hon gör vad hon kan för att informera dem om signaler som tyder på emotionell störning hos en elev, men hon anser att det i dagsläget skulle vara allt för tidigt att låta lärare få sätta betyg i ordning och uppförande, eftersom att de helt enkelt saknar insikter. Detta ser vi stämmer överens med det resonemang som fördes i utbildningsdepartementets referensgrupp och som ledde fram till att man idag inte har ordningsbetyget. Inom gruppen kom man nämligen fram till att lärare inte har den kompetensen, som till exempel en psykolog har, för att bedöma och förstå en elevs socialt avvikande och kanske till och med oacceptabelt beteende. Men denna bedömning kan alltså komma att ingå i våra yrkesuppgifter och vi vet att vart fjärde till vart sjätte barn har någon form av emotionell störning (Gillberg, 2004:28). Och vi kommer ändå att förvänta oss att de som vi inte vet eller förstår har ett handikapp, ska kunna leva upp till ordningsbetyget.

Elisabeth Weissenreider är speciallärare och arbetar med barn i grundskoleåldern (Weissenreider:1992). Även hon menar att lärare måste få bättre teoretisk kunskap av just olika emotionella störningar och vilka uttryck dessa kan ta (ibid:45). Det är inte alltid

föräldrarna till barnet är medvetna om sina barns behov och då måste pedagogen vara den lyhörda experten (ibid:41). Ofta kommer dessa barn från trasiga hemförhållanden då föräldrarna brister i sin omsorg för barnet, vilket självklart försvårar deras förmåga att förstå sitt barns behov, än mindre förmedla det till skolans personal (ibid:41).

Om lärarna skulle få den adekvata utbildning som krävs, kan de också bättre förstå de ”jobbiga” och resurskrävande eleverna (ibid:19). Detta i sin tur gör att vi lärare kan trycka på uppåt för att få de resurser som krävs. Tyvärr är vår erfarenhet att lärarutbildningen inte erbjuder utbildning inom detta område, åtminstone inte den som vi är i slutskedet av på Södertörns högskola i Stockholm. Vi har knappt alls berört olika emotionella störningar och dess symtom och sociala uttryck. Vi har inte fått lära oss att det är vanligt med barn som mår dåligt, med eller utan diagnos, och som därför agerar på ett mindre önskvärt sätt i sin roll som elev. Vi anser oss alltså inte vara nog rustade att möta dessa barn och om så blir fallet, skriva omdömen på deras ageranden, som kan böttna i orsaker de själva inte kan påverka.

Men samhällets ökade krav och bortfall av auktoritet formar idag, tyvärr, allt fler barn som är otrygga och har emotionella störningar (ibid:169). Vi kan alltså räkna med att möta flertalet barn som inte kan foga sig under de önskingar som finns på normativt uppträdande och som skapar en lugn och trevlig skolmiljö.

Typiska beteenden för barn med emotionella störningar är till exempel (Weissenrieder, 1992; 27):

- Aggressionsutbrott
- Svårt att koncentrera sig och sitta still
- Bristande självbild
- Egocentrisk
- Lätt för att skapa och hamna i konflikter
- Busar
- Svårt att samarbeta och ta instruktioner i grupp

Dessa är endast några av de uttryck som olika emotionella störningar kan ta och som vi menar troligen skulle medföra ett negativt omdöme på pappret. I det aktuella förslaget ska ordningsomdömet ske utifrån:

- *Om eleven kommer i tid*
- *Om eleven tar ansvar för sina studier och tar med sig det material som behövs till lektionen*
- *Om eleven tar ansvar hur miljön i skolan ser ut*
- *Om eleven använder ett acceptabelt språk*
- *Om eleven samarbetar väl*

Man ska alltså betygsätta hur en elev till exempel samarbetar. Ovan beskrivning av typiska beteenden för emotionellt funktionshindrade elever visar just på svårigheter i att samarbeta i grupp, vilket hela klassrumssituationen går ut på. Att det finns barn som har lätt för att skapa och hamna i konflikter skulle även det innebära ett dåligt omdöme, likaså på grund av att de busar och/eller får aggressiva utbrott. Att de sedan är egocentriska och har bristande självbild kan knappast underlätta för dem och läraren att lösa eventuella konflikter de hamnat i eller främja deras möjlighet att påverka sitt ordningsbetyg i positiv riktning.

Vidare leder detta till stora kunskapsluckor och sociala problem, som garanterat ger sämre betyg även i de övriga ämnena (ibid; 16). I enkäten ställde sig två utav lärarna negativa till att kriteriet: om eleven samarbetar väl skulle ingå i ett ordningsbetyg, just med anledning av att det kan finnas elever som inte klarar att uppfylla dessa krav på grund av diagnostiserade eller icke diagnostiserade handikapp. De verkar dock inte veta att emotionella störningar även påverkar förmågan att uppfylla övriga kriterier. Att resten av lärarna inte reagerade alls på kriterierna och nämnde dessa elever, kan bero på det faktum att vi lärare, vilket har nämnts tidigare, helt enkelt har för lite utbildning i ämnet och därför inte väger in det.

6.4 Ordningsbetyget i förhållande till självuppfyllande profetia:

Uttrycket självuppfyllande profetia kommer av Mertons teori: *The self-fulfilling prophecy*, vilket vi tycker passar att knyta an till ämnet (1968). Han menade nämligen att något som man uttalar, men som kanske inte är sant, kan komma att bli verklighet just därför att man har uttalat det, och att den/de som uttalandet gäller då lever upp till det som sagts. Vidare handlar begreppet självuppfyllande profetia om att verkligheten kan ses som en social konstruktion, eftersom att vi handlar och tänker utifrån hur andra och vi själva ser på oss och vilka förväntningar som sätts på oss. Dessa förväntningar är till en början just inget annat än förväntningar men blir alltså till verklighet då vi lever upp till dem.

Om vi då överför Mertons teori till vilken inverkan ett ordningsbetyg skulle ha för en elevs fortsatta kunskapsmässiga, emotionella och sociala utveckling, så föreställer vi oss att en lärares uttalade positiva åsikt och förväntningar om en elevs uppförande också kan leda till att eleven fortsätter att leva upp till detta betyg. I de fall eleven får ett bra betyg kan alltså ordningsbetyget antas ha en positiv effekt. Men om man istället tänker sig en elev som får på pränt att hon/han inte har ett uppskattat beteende kan det alltså, utifrån teorin om självuppfyllande profetia, innebära att denne elev fortsatt uppträder dåligt, eftersom att detta ändå är vad som förväntas av honom/henne. Att så skulle kunna vara fallet får även bränsle av psykologen Marilyn Campbells tanke om att det skrivna ordet, i detta fall omdömet, väger tyngre och varar längre än det sagda (Svensson:2006). Utifrån detta tänker vi att de negativa skrivna förväntningarna om en elev kan vara svårt för denne elev att både rent teoretiskt och i tanken suddas ut och vända till något positivt istället. Medan ett utvecklingssamtal mer kan fungera som att man i dialog med eleven förklarar vad och varför något beteende inte fungerar och kommer överens om hur man ska kunna förbättra sig. Då är inte eleven lika ”stämplad” och kan därför antas att lättare bli motiverad till att uppvisa ett uppskattat beteende.

Ännu en annan sakkunnig som påtalar detta fenomen är Margareta Normell. Hon är bland annat psykolog och uppgav under en föreläsning (4/9 2007) på Södertörns högskola att ett beteende som uppmärksammas också förstärks. Om man då skulle uppmärksamma en elevs dåliga eller önskvärda beteende, både muntligt och som förslaget om skriftligt omdöme innebär, skriftligt, så skulle det alltså kunna medföra att denne elev förstärker detta ytterligare. Det skulle i det fall som eleven får ett positivt omdöme endast gagna eleven medan effekten kan förväntas bli motsatt för den elev som uppmärksammas med ett sämre omdöme. Malin Widerlöv har symtom som påminner om både Aspberger och Torettes syndrom och två barn i skolan, som båda har olika emotionella störningar och med anledning av denna erfarenhet har hon skrivit en bok, *Att handskas med skitungar* (1999). Hon berör också fenomenet självuppfyllande profetia, dock utan den benämningen, och förklarar att i Sverige så finns det många skolbarn som har någon form av icke diagnostiserad emotionell störning (ibid; 16).

Hon tar upp dessa barns olika symtom, liknande som under förra stycket, vilka till exempel är: svårigheter att socialisera och aggressionsproblem (ibid; 17). Hon menar att dessa barn inte har samma förutsättningar att koncentrera sig och klara alla intryck i en stor klass som "vanliga" barn, vilket gör att de ofta misslyckas. De inser sitt misslyckande och känner besvikelsen från sin omgivning och sig själva när de inte "passar in". "Följden blir dåligt självförtroende och de börjar kanske se sig själva som "dumma" och "elaka" och handlar därefter (ibid; 23). De redan destruktiva och aggressiva barnen kan således antas bli ännu mer destruktiva och aggressiva. Att dessa barn troligen skulle få ett dåligt ordningsbetyg är inte svårt att förstå, då de inte har en diagnos för lärarna att ta hänsyn till i sin bedömning. De förblir "stökiga" elever som inte klarar att anpassa sig till skolans krav. Men är det ändå inte skolan som bör anpassa sig och förutsättningarna för att kunna upptäcka och möta dessa elever på den nivå de befinner sig?

6.5 Ordningsbetyg som motivation:

Andersson skriver om, som tidigare nämnt, betyg som motivation, då ett betyg kan leda till att elever sporras till, eller rent av tävlar om, ett bättre betyg (Andersson, 1999: 25). Om denna teori går att överföra på ett ordningsbetyg skulle det kunna innebära att elever sporras till att uppföra sig bättre för att få ett bättre betyg, kanske rent av i jämförelse med en kamrat. Men detta kan också leda till oönskade effekter, som till exempel en av lärarna i enkäten uppgav: att eleverna kommer att bli ögontjänare och skvallra på varandra för att påverka sitt eget betyg positivt och klasskamraternas negativt. Vidare framkom i enkäten tankar från lärarna om att en del elever inte skulle våga erkänna och därmed kunna reda ut konflikter, med ordningsbetyget i åtanke.

Det var kanske dessa idéer om betyg som motivation som Ibrahim Baylan hade i åtanke, när han uttryckte att ett ordningsbetyg endast skulle vara av betydelse för de elever som redan är skötsamma; att de skulle sporras till att få ett ännu bättre betyg. Men de elever som anses stökiga har oftast problem hemma och ett ordningsbetyg skulle inte lösa orsaken till deras agerande, och därmed heller inte påverka deras förmåga till att ändra sig.

Fem av de 14 lärarna som deltog i enkätundersökningen svarade att det är bra om det införs ett ordningsbetyg. De motiverade det med att det till exempel skulle göra att eleverna skärper till sig, eftersom de flesta vill ha ett bra betyg. De är alltså inne på Wigforss spår, att ett betyg fungerar motiverande.

6.6 Ordningsbetyg som information:

Att Wigforss tar upp att betygets viktigaste funktion är att informera, kan man förstå, eftersom att han var verksam och yttrade detta i en tid innan utvecklingssamtal var långt ifrån vanligt inom skolvärlden (1999). Det är främst att Wigforss innefattar ordningsbetyget i denna teori som vi vänder oss emot, och inte att övriga betyg har funktionen att informera. Så vet vi att det är även idag med betygen av de olika ämnena, då dess främsta syfte är att informera eleven själv och de vidare utbildningar och arbeten denne söker sig till, om vilka kunskaper eleven har (*Betyg*, 2000: 28). Men när det kommer till hur en elev uppför sig och skapar ordning så vill vi inte att det ska ge någon information till andra än eleven själv och föräldrarna. En elev kan mogna eller annat kan förändras som orsakar dennes mindre bra uppträdande, varför vi inte vill att ett dåligt betyg ska behöva hänga med eleven resten av livet. Med anledning av 1994 års nya läroplan och betygssystem fattade regeringen beslut om att:

Utvecklingssamtalet skall vara skolans viktigaste sätt att informera elever och föräldrar (ibid: 17).

Idag har man utvecklingssamtal en gång per termin då lärare, föräldrar och eleven får chans att diskutera elevens utveckling och målsättning inför framtiden (ibid; 20). I detta samtal finns möjligheten att gå till botten med hur en elevs ordning och uppförande är, varför teorin om betyg som information känns överflödigt i detta sammanhang. I vissa fall kan vi dock tänka oss att den fungerar som ett komplement, till de föräldrar som av någon anledning inte vill närvara på utvecklingssamtalen. Men vi menar att ett ordningsbetyg är en envägskommunikation, som utesluter möjligheten att i dialog med eleven komma fram till nya mål, och till vägar att uppnå ett bättre ordningsbetyg, om så är önskvärt.

6.7 Ordningsbetyg som kontroll:

Både vår intervjukontakt och Wigforss ansåg att personlighetsbedömningar bör ske med hjälp av psykologin. I intervjun fick vi veta att man inför Lpo 94 kom fram till inte införa ordningsbetyg, eftersom att det skulle behövas en psykologs kompetens, vilket läraren inte har, för att bedöma en elevs personliga egenskaper. Wigforss talade om att man skulle ta hjälp av psykologin för att bedöma en elevs personliga egenskaper. Hur och om en lärare hade fått sådana psykologikunskaper framkommer däremot inte. Vi menar att vi idag inte får det, åtminstone inte på den lärarutbildning som bedrivs på Södertörns Högskola.

Att kontrollera en elevs personlighet hänger ihop med förra avsnittet, om betygets funktion att informera, eftersom att denna kontroll av eleven, då vi hade ordningsbetyg, var intressant information för dåtida arbetsgivare. Arbetsgivarna ville till och med ha en utökad kontroll av olika egenskaper, som till exempel: uthållighet, envishet, energi, flit och kontakt- och samarbetsförmåga, för att på så vis få lättare att hitta lämplig personal, kan förmodas. Detta anser vi i viss mån liknar den kontroll som bedömningen skulle innebära i och med nuvarande förslag om ordningsbetyg, till exempel: om en elev kan komma i tid, kan samarbeta och använder ett acceptabelt språk i sina sociala kontakter.

De betyg vi sätter idag har bland annat som syfte att kontrollera en elevs kunskapsnivåer, för att på så vis kunna urskilja dem för vidare studier eller för passande arbeten (Betyg, 2000: 28). Om det skulle bli aktuellt att sätta betyg på elevers ordning och uppförande, kan tänkas att arbetsgivare, nu liksom förr, skulle tycka att det underlättade för dem att hitta lämplig arbetskraft. Det som skall bedömas i ordningsbetyget är sådant som arbetsgivare förr visade sig vara intresserade av hos tänkbar arbetskraft, vilket är rimligt att tro att det skulle vara av intresse även för dagens arbetsgivare.

6.8 Ordningsbetyg i förhållande till genus:

Nya rapporter visar att kunskapsglappet mellan pojkar och flickor ökar i Sverige (Dn debatt, 2005). Nu är det flickorna som får de höga betygen, medan pojkarna halkar efter. Det spelar ingen roll vilken socialgrupp eleverna tillhör eller var de bor, utan skillnaden mellan könen är markant oavsett detta.

Tidigare har skolframgången mellan könen varit mer blandad, men nu är det en ny trend: flickor presterar bättre i betyg, prov, examinationsfrekvens och utbildningsdeltagande. På gymnasiet får flickorna bättre betyg i alla ämnen, utom i idrott och hälsa som istället domineras av pojkarna. I matematik och i de naturvetenskapliga ämnena har pojkarna förr om åren dominerat, men detta har försvunnit de senaste 20-30 åren.

Frågan är om detta skolresultat beror på kön, sociala och etnisk bakgrund, eller om det beror på att läraren väger in personlighetsbedömningar i betygsättningen. Slutsatsen i rapporten visar att kön har en stor roll när det kommer till utbildningsprestation, men även hemförhållandena är en viktig del, eftersom att till exempel läsförståelse bland elever med högre social bakgrund är bättre än hos de med lägre social status.

Den klassiska klassrumsbilden av att pojkarna dominerar och flickorna sitter tysta i ett hörn och har mindre kontakt med läraren, det har många stött på. Men om detta stämmer, hur kommer det sig då att pojkar får sämre betyg? Ny forskning säger att det är en större variation i interaktionsmönstret med läraren beroende på olika klasser och elevgrupper. Pojkar har mer kontakt med läraren än vad flickorna har, men det är dock ändå en liten procent av klassens alla pojkar som faktiskt har kontakt med sin lärare. Tyvärr är heller inte denna kontakt med pojkarna inte alltid av den positiva sorten, utan kan ofta handla om tillsägelser och tillrättavisningar.

Flickornas plats i klassrummet är på ett annat sätt. Numera har flickor en helt andra förutsättningar än vad de hade förr om åren, eftersom att de nu uppmuntras av samhället till en helt ny framtid ute på arbetsmarknaden och de har därmed breddat sin könsidentitet, något som inte i samma utsträckning kan sägas gälla för pojkarna. Visst har vi till exempel en ökad pappaledighet numera, men pojkars mansideal är fortfarande väldigt traditionell och rör sig om sådant som våld, styrka, konkurrens och hierarkier.

För en pojke i skolvärlden handlar det inte om att hävda sig och söka popularitet på samma sätt som flickorna gör. För en pojke som vill öka sin sociala position är det inte viktigt att vara duktig i skolan. Detta förstärker inte en pojkes rang i hierarkin. Att vara duktig i skolan skulle däremot vara något man kan bli mobbad för, så att kunna balansera mellan skolans krav och att vara populär bland sina kompisar är något pojkarna får kämpa hårt för. Således, om dessa teorier stämmer, kan tänkas att pojkars grundförutsättningar att se ett ordningsbetyg som motivation är betydligt sämre än flickors. Det kan därför tolkas så att ett ordningsomdöme generellt skulle ha bättre inverkan på flickor, än på pojkar.

Om den negativa inställningen till skolarbete har att göra med en allmänt pojkaktig attityd tåls att fundera över. Om detta stämmer måste något göras av alla parter: skola, föräldrar och annan personal på skolan. Denna negativa attityd till att plugga måste tas upp på alla olika håll. Jämställdhet är viktigt i detta sammanhang. Vi kan inte ha det så att ena gruppen vinner medan den andra förlorar. Åtgärder måste ske på båda sidorna inte bara för dem som förlorar.

Maria Nycander, som är gymnasielärare och forskare på Uppsala universitet, har undersökt vidare denna fråga: om pojkars sämre betyg i skolan (Jällhage, 2006). Nycander har granskat och jämfört resultaten i svenska, matematik och engelska på de nationella proven som görs i årskurs 9 för alla elever i landet. Resultat visar nämligen att pojkar får lägre betyg i förhållande till sina resultat på nationella proven än flickorna. Detta gäller sen 1998 i alla tre ämnen.

Andelen flickor som har fått höjt betyg jämfört med resultatet på nationella provet är tio procent medan endast en procent av pojkarna fick höjt betyg. Det som är problematiskt med nationella prov, anser Nycander, är att lärarna rättar sina egna elevers prov. Frågorna på provet betygsätts istället för att poängsättas, och direktiven är så löst satta att viss godtycklighet skapas. Läraren bedömer sina elever utifrån betygsriterier som redan är relativt vagt formulerade.

Andra förklaringar till skillnaderna som Nycander kommer med är att flickor har ett bättre klassrumsbeteende. Även om närvaro, ambition, flit, läxläsning idag inte ska vara grund för betygsättning är detta ändå något som lärare väger in i sin betygsättning och dessa kriterier står flickorna oftast för. Det var det här som vi fick veta i intervjun och som var den viktigaste faktorn till varför vår kontakt har ändrat sig och nu vill ha ett ordningsbetyg. Han menade att ett ordningsbetyg skulle påminna läraren om att avisera dessa personlighetsbedömningar till ett ordningsbetyg och inte blanda in dem i betygsättningen av ämnena.

En annan anledning till att lärare kompenserar och väger in ovan nämnda faktorer vid betygsättningen, medvetet eller omedvetet, är det förtryck flickor får stå ut med varje dag i klassrummet, uppger Nycander (ibid). Pojkar dominerar och tar plats i klassrummet och flickor gör det inte, varför lärarna väljer att uppmärksamma eleverna i betygsättningen istället. En tredje anledning, som kan vara känslig, är att många av dagens lärare är kvinnor och att de tenderar att värdera den elev högre som liknar dem själva, enligt Nycander.

Hur vida dessa resonemang är vetenskapligt grundade framkommer ej i lästa studien, men det är tendenser som vi naturligtvis hoppas kunna motverka i vår kommande profession, särskilt i egenskap av att utgöra den överrepresenterade och kvinnliga delen av lärarkåren. Om den till synes orättvisa betygsättningen kommer ur att kvinnor dominerar lärarkåren, menar vi att det pekar på att det även skulle prägla ordningsbetygets tillämpning, att pojkar även skulle få ett sämre ordningsbetyg, bara i egenskap av att majoriteten av de betygsättande lärarna är kvinnor. Vi menar att då, om något tillfälle, så skulle Nycanders teorier göra sig gällande, eftersom att kvinnor tenderar att bättre uppskatta dem som uppför sig som de själva, och att ordningsbetyget ytterst handlar om att bedöma hur någon uppför sig.

Att pojkars sämre studieresultat även kan vara ett pubertetsproblem, styrks av hjärnforskaren Martin Ingvar (Asker, 2006). Han anser att skolan borde ta mer hänsyn till att pojkar utvecklas senare än flickor. Att man i dag ger betyg från årskurs 8 är rent av diskriminerande mot pojkar, anser Ingvar. Pojkar kommer i puberteten vid 12-16 års ålder, medan flickorna i snitt kommer i puberteten vid 10-14 års ålder. Pojkarna är mitt uppe i puberteten när de börjar få betyg och en av orsakerna till att pojkar far illa vid betygsättning är att de har dålig struktur hemma. Puberteten påverkar humör, trötthet och dygnsrytmen och får de inte extra hjälp hemifrån får de problem i skolan. Kommer de från ett väl fungerande hem får de den extra

hjälp de behöver, men gör de inte det, är det ett problem som går ut över deras skolprestationer, menar Ingvar.

En lösning, enligt Ingvar, skulle vara att man antingen ger betyg tidigare, tar bort betygen helt eller att man istället inför intagningsprov till alla högskoleutbildningar. Eftersom pojkar mognar senare än flickor anser Ingvar att det krävs en mer medveten pedagogik för att lärarna ska få med sig både pojkarna och flickorna från början. Ser man pojkar som grupp är de lite mer långsamma med sin socialisering, vilket beror på både arv och miljö. Lärare behöver träna mer med dem att fungera som grupp.

Det stora problemet i skolan idag är att man inte tar hänsyn till att pojkar ligger efter flickorna i utvecklingscykeln. Idag är det vanligt med individuellt arbete under ansvar i skolan och detta är något flickorna inser betydelsen av tidigare än pojkarna. Det är oerhört viktigt i den pedagogiska processen att läraren ger tydliga signaler till eleven som att: "det är viktigt för mig som lärare att det går bra för dig som elev". När denna signal fungerar kan man få med sig både flickor och pojkar. När denna signal inte går fram drabbas pojkarnas värst. Utifrån dessa resonemang förstår vi att ett ordningsbetyg skulle kunna vara orättvist att införa vid samma ålder för pojkar och flickor, eftersom att pojkarna, enligt Ingvar, inte lika tidigt skulle kunna uppfylla de kriterier vid bedömningen som förslaget av ordningsbetyget innehåller.

Vidare säger Ingvar att pojkars genomgående sämre resultat i skolan kan bero på skillnader i begåvning. Flickor har ett försprång i språklig förmåga medan pojkarnas spatiala förmåga är något bättre. Man har också sett att det är fler pojkar än flickor som uppger att de känner sig okoncentrerade i skolan. Däremot kan pojkar, som vanligtvis ses som störra, vara extremt koncentrerade framför datorn. Pojkar är mer drivna av omedelbara belöningar, säger Ingvar. Detta beror på pojkars genetiska konstitution men även deras hormoner spelar stor roll. Dataspel är gjorda för att ge belöningar ofta, så därför känner sig pojkarna som hemma framför ett dataspel, vilket man kan förstå då tv-spel och dataspel hör till pojkars vanligaste fritidsaktiviteter.

Flickors och pojkars hjärnor är olika konstruerade och de har olika system för koncentration. Pojkar har lättare för att koncentrera sig för en sak i taget. Dock kommer de lättare av sig om de blir tvungna att titta på något annat. Ser man till flickor kan de växla mellan en sak och en annan, däremot har de inte lätt att koncentrera sig på en sak under en lång tid. När det kommer till läsning kan man se tydliga skillnader i skolresultat emellan de båda könen. Pojkar behöver mer tid för att kunna läsa med automatik och de tycker ofta att läsning tar allt för lång tid.

Utifrån denna forskning om pojkar och flickors skilda förutsättningar anser vi att det är en idé att se över pojkars och flickors klassrumssituation, om ett ordningsbetyg blir verklighet och ska kunna bli rättvist. Pojkar bör alltså med fördel få sitta framför datorn så mycket som möjligt och inte få allt för många uppgifter på en och samma gång. Vidare bör man inte låta flickor arbeta med en och samma uppgift för länge, allt för att motverka att de tappar koncentrationen och då kan negativa beteenden uppstå, som i sin tur kan leda till ett dåligt ordningsbetyg.

6.9 Ordningsbetyget i multikulturella skolor:

Vi lever idag i ett mångkulturellt samhälle och vi som blivande lärare vet att vi kan få arbeta i områden som representerar en nationell och kulturell mångfald. Sverige är kanske bäst i världen på att ta emot flyktingar och 63 procent av alla som sökt asyl i Norden under de senaste åren har också hamnat här (realtid.se). Risken är alltså mycket stor att lärare kommer att möta elever som har helt andra kulturella värderingar och uppfattningar om vad som är normativt beteende. Vi har tidigare fått veta att elever som uppför sig dåligt och uppfattas som stökiga ofta kan ha problem hemma. En människa som inte känner sig trygg kan också reagera utåt, ibland på mindre önskvärda sätt. En elev kan till exempel bli inbunden och ha svårt för att samarbeta eller bli aggressiv och oförsämd, något som skulle påverka deras ordningsbetyg. Det har varit krig i Irak och migrationsministern, Tobias Billström, uppger att hälften av alla irakier som har flytt till Europa söker sig till vårt avlånga land (Unt, 2007-06-22). Det går därför att anta att en del utav de flyktingbarn som redan bor här, eller är på väg till Sverige, och som blir elever i våra skolor kan lida av minnen från krig och/eller andra psykiska besvär av att behöva lämna sitt hemland. En del av dessa elever, kan precis som våra svenska elever som inte mår bra, därför uppvisa beteenden som kan tänkas leda till ett dåligt ordningsbetyg. Men även invandrarbarn som mår bra och har ett, enligt deras uppfattning, ett normalt beteende kan tänkas få problem med att leva upp till ett ordningsbetyg.

Vi minns särskilt en föreläsning av Pernilla Kronhamn på Södertörns Högskola (2007-10-01), där hon även undervisar på den interkulturella lärarutbildningen. Hon talade om det faktum att vi infödda svenskar formar ett nationellt kodspråk, som vi kommunicerar med. Men samma signaler som vi kommunicerar en sak med till våra likasinnade, kan vi sända ett helt annat budskap om vi skulle befinna oss i ett annat land, som troligen har ett annat kodspråk. På samma sätt kommer vi troligen att möta elever, som till exempel är inflyttade eller är andra generationens svenskar och som fått andra koder med "modersmjölken". Vi kanske tycker att någon elev inte engagerar sig och tar tillräckligt med ansvar för miljön i skolan, medan det kanske bara är denne elevs sätt att visa respekt för auktoriteter och inte lägga "näsan i blöt", utifrån vad denna elevs kultur har lärt ut. Det behövs troligen inte ens olika nationaliteter för att man ska bära på olika koder och sända ut signaler som kanske uppfattas fel av en lärare med andra tolkningar. Vi har även inom landet olika uppfostran och syn på hur man ska uppföra sig. Åter igen, vi ser stora risker med att ett ordningsbetyg skulle bli godtyckligt.

7. Avslutande diskussion

Innan vi började med denna studie var vi båda relativt positivt inställda till ett införande av ordningsbetyget, utifrån våra amatörmässiga teorier, som liknar de teorier vi har tagit upp: betyg som motivation, information och kontroll. Men efter att ha fördjupat oss i dessa teorier och andra vetenskapliga teorier om till exempel: självuppfyllande profetia, emotionella handikapp och genus, så anser vi att det är fler nackdelar, än fördelar, som framträder, om vi utgår från elevers möjligheter till personlig, social och kunskapsmässig utveckling.

I denna studie har vi hittat flertalet sakkunniga, som inte anser att ordningsbetyget kommer att inverka på de elever som inte uppför sig så som läraren vill. I enkäten svarade tio stycken lärare att de stökiga eleverna endast delvis kommer att påverkas av ett ordningsbetyg, så att de uppför sig bättre. Resten av respondenterna ansåg istället att betyget inte kommer att ha någon effekt alls på de stökiga eleverna. De som hade kommenterat frågan ytterligare, menade till exempel att de elever som har problem hemma och därför är utagerande i skolan inte kommer att "skrämmas" av ett betyg, så att de börjar uppföra sig bättre. Det var alltså ingen av deltagande pedagoger som i enkäten fullt ut trodde att ett ordningsbetyg skulle få elever att uppträda bättre. Vi nämnde i bakgrunden hur socialdemokraterna inte ser ett ordningsbetyg som den rätta vägen att gå och att förre skolministern, Ibrahim Baylan, menar att de elever som missköter sig beror på dåliga hemförhållanden, vilket ett ordningsbetyg knappast kan ändra på.

Blixt är en annan som också har uttryckt sin skepsis och upplyser om att de elever som bidrar med oordning och dålig studiemiljö, oftast vet om att de gör det och inte behöver bli uppmärksammade ytterligare för sitt dåliga beteende med ett betyg. Istället behöver lärarna se och motivera dessa elever för att få dem att vilja delta i skolan på ett positivt sätt, vilket vi menar bäst kan ske i det dagliga mötet och genom utvecklingssamtalen. Vi anser inte att ett ordningsbetyg är annat än en envägskommunikation, som inte bidrar till att lyfta elevens tro på sig själv och sina möjligheter, något som vi anser vara extra viktigt för de elever som på grund av misslyckande i skolan har tappat denna tro på sig själva.

Elever som misslyckas vad det gäller kunskapsutveckling och att uppföra sig önskvärt har troligen problem hemma. Men det kan även röra sig om diagnostiserade eller icke diagnostiserade handikapp. Vi har fått veta vilka uttryck dessa elever tar, oftast på grund av frustration att inte vara som alla andra och utifrån handikappet som sådant. Dessa uttryck, som till exempel aggressionsproblem, samarbetssvårigheter och svårigheter att passa tider, är direkt förenligt med ett dåligt ordningsbetyg. Detta i sin tur har vi förstått, utifrån teorin om självuppfyllande profetia, ytterligare kommer att öka på dessa elevers känsla av att misslyckas och inte få dem att försöka att göra bättre i framtiden. Ett dåligt ordningsbetyg skulle utifrån teorin om självuppfyllande profetia kunna leda till att eleverna lever upp till denna bedömning. Detta hänger även ihop med det faktum att omdömet finns på pränt, eftersom att det skrivna ordet anses väga tyngre och svårare att suddas bort, än det sagda. Således menar vi att det är rimligt att anta att ett negativt betyg skulle innebära att eleven under lång tid framöver kan komma att se på sig själv utifrån betyget och lever upp till denna bild.

Om ett ordningsbetyg, eller skriftligt omdöme i ordning och uppförande, som det heter i retoriken, kommer att bli verklighet så anser vi, precis som det framkom i både intervjun och enkäten, att det kommer att krävas att sakkunniga arbetar fram tydliga kriterier för hur man ska bedöma. Tyvärr menar vi att en sådan betygsättning först kan komma att fungera rent

praktiskt om man, som under det gamla betygssystemet under 1800-talet, arbetar fram en mall för vad som anses vara ett normativt och trevligt uppträdande. Även om de flesta lärare antagligen ämnar vara professionella i sin bedömning och skulle försöka utgå ifrån sådana nationella kriterier, så fick vi i intervjun veta att ovidkommande faktorer redan i dag slinker in i betygssättningen, varför det även skulle vara möjligt vid betygssättningen av ordning och uppförande. Så även om nationella kriterier kommer till, så menar vi att ordningsbetyget ändå riskerar att bli väldigt godtyckligt, eftersom att de betygssättande lärarna ändå kommer att tolka dessa kriterier, utifrån sina egna värderingar och bakgrunder. Vi menar att det måste vara svårt att helt bortse från sin egen uppfattning om normativt beteende. En av respondenterna i enkäten gjorde oss vidare uppmärksamma på att även personkemin kommer spela in i bedömningen och att en dålig personkemi med en elev kan påverka betyget i negativ riktning. Vidare kan det handla om nationella och kulturella skillnader mellan eleven och den betygssättande läraren, vad det gäller normativt beteende. När en lärare då ska bedöma en elev med andra värderingar och kulturella koder, kan det alltså bli fel.

Historiskt sett, innan 1969, var det viktigt att betygssätta ordning och uppförande, och det är alltså dit vi ska igen. Vi tror inte på att det var bättre förr, utan menar att det finns fler anledningar till varför vi tog bort denna bedömning av elevernas egenskaper. I intervjun fick vi veta att lärare inte hade den rätta kompetensen då, inför 1994 års läroplan, och vi menar att det inte heller vi blivande lärare får det idag, för att kunna bedöma elevens förutsättningar att till exempel: ta ansvar, komma i tid och samarbeta. Vi har helt enkelt för lite psykologiutbildning för att kunna skönja och ta hänsyn till eventuella fysiologiska och emotionella handikapp. Samtidigt vet vi att vart fjärde till vart sjätte barn vi kommer att möta, troligen kommer att ha ett sådant handikapp. Vidare tar vi emot ett stort antal invandrare och några av dessa barn kommer troligen inte leva upp till ett ordningsbetyg på grund av andra orsaker, som till exempel psykiska besvär och minnen från krig.

Vidare har vi genom denna studie förstått att det även finns genusrelaterade skillnader vad det gäller elevens förutsättningar att uppnå de kriterier som ordningsbetyget innehåller. Pojkar uppges ge varandra status och erkännande genom att inte vara för bra i skolan. Om en pojke är för bra i skolan kan det snarare bidra till att han mobbas. Således, om detta stämmer, så kommer pojkar knappast att se ett ordningsbetyg som motiverande att uppföra sig bättre. Pojkar har generellt sett ett sämre klassrumsbeteende och får oftare tillsägelser av läraren än flickor. Och vi har fått veta att majoriteten av lärarna i dagens skola är kvinnor och att människan tenderar att förstå och uppskatta beteenden som påminner om oss själva. Om pojkarna alltså har ett annat uttryckssätt och beteende än flickorna och troligen inte stämmer överens med den kvinnliga lärarens syn på normativt beteende, så riskerar de alltså att få ett dåligt ordningsbetyg. Vidare säger genusforskningen att pojkar kommer senare i puberteten än flickor. De är mitt uppe i puberteten när de börjar få betyg och puberteten påverkar humör, trötthet och dygnsrytmen, vilket troligen i sin tur skulle påverka deras förutsättningar att passa tider, samarbeta och alltid uppträda artig. Det kan alltså tolkas så att ett ordningsbetyg skulle resultera i många fler negativa ordningsbetyg för pojkar, medan det skulle fungera mer motiverande och leda till bra betyg för flickorna.

Att ett ordningsbetyg skulle fungera som motivation tror vi alltså fungerar bäst för flickor och de elever som redan sköter sig bra och som strävar efter ett gott betyg. Det faktum att teorin om motivation innehåller en tävlande del kan medföra, precis som vissa lärare uppgav i enkäten, att vissa elever blir ögontjänare och ”skvallrar på sina kamrater” eller tvärtom, inte vågar berätta om konflikter de har hamnat i, med rädsla för att påverka sitt ordningsbetyg.

Kanske är det också just detta resonemang som vänsterpartiet har i bakhuvudet när de uppger att de inte vill ha betyg över huvudtaget, eftersom att det inte främjar social kompetens och utveckling.

Slutligen räds vi att vi skulle bli tvungna att dela ut ett gäng dåliga ordningsbetyg, utifrån den information vi har tagit del av om att undersökningar visar att flertalet lärare inte trivs med den "bullriga miljön" i skolan. Många lärare upplever att elever idag inte tar ansvar för studiemiljön.

Det som vi har hittat och som kan ses som ordningsbetygets positiva effekter för våra elevers utveckling, är det faktum att vissa kan, utifrån teorin om betyg som motivation, spurras till att ta ännu mer ansvar och bjuda till ännu mer vad det gäller att till exempel samarbeta med andra. Detta gäller emellertid främst de elever som redan har ambitionen att sköta sig och få bra betyg, varför det inte skulle ha någon särskild effekt på klassrumsklimatet. Vidare vet vi att nuvarande betygssystem är utformat med anledning av bland annat arbetsmarknadens ökande krav på kunnande och kompetens. Att även social kompetens är viktigt för arbetsgivaren kan vi förstå, och det var en utav anledningarna att vi förr har haft betyg i ordning och uppförande. Ett sådant betyg skulle alltså åter igen kunna fungera som önskvärd information till arbetsgivare. Men samtidigt tänker vi att en elev kan mogna och förändra sitt beteende, medan det som finns på pränt inte går att suddas bort. Det är faktiskt troligt att alla elever mognar och lär sig att bli bättre sociala aktörer med åldern. Därför menar vi att det system med referenser, som många arbetsgivare använder sig av idag, är bättre, då de kan ringa en referens och få reda på den arbetssökandes aktuella egenskaper. Vi har själva egen erfarenhet av att under grundskoletiden flitigt bryta mot en del av de kriterier som förslaget om ordningsbetyget innehåller. Men vi har tack och lov mognat och lärt oss att passa tider, ta ansvar för miljön och våra egna studier, tala respektfullt och samarbeta med alla arbetskamrater, även dem vi inte gillar. Vi är tacksamma att vår opportuna och hormonstinna tonårstid och dess uttryck inte finns på pränt och följer oss livet ut.

8. Fortsatt forskning

För att verkligen kunna besvara vilka positiva respektive negativa effekter ett ordningsbetyg skulle kunna tänkas få för elevers sociala, emotionella och kunskapsmässiga utveckling, så skulle det vara intressant att titta närmare på en skola som har detta betygssystem. Och då gärna granska ett land som har utvärderat följderna sedan införandet. Än så länge kan denna studies slutsatser ses som rent hypotetiska, om än grundligt framtagna, eftersom att det är först sedan vi har fått ett ordningsbetyg som vi kan fastställa vilka egentliga fördelar, respektive nackdelar det medför. Vidare skulle vi önska att någon tog sig an att försöka utröna om det verkligen finns någon skillnad mellan ett skriftligt omdöme, som ges med terminsbetyget och ett betyg. För oss verkar de rent praktisk och psykologisk fungera på samma sätt för alla inblandade, varför vi även har byggt hela vår undersökning på att analysera ett ordningsbetyg.

Källförteckning:

Tryckta källor:

Andersson, Håkan (1999) *Varför Betyg?* Studentlitteratur, Lund

Backman, Jarl (1998) *Rapporter och uppsatser*. Studentlitteratur, Lund

Björklund, Jan & Lejonborg, Lars (2002) *Skolstart- dags för en ny skolpolitik*
Ekerlids förlag, Falun

Davidsson, Leif, Sjögren, Boo & Werner, Lars (2000) *Betyg- grundskola gymnasieskola och komvux*. Nordstedts Juridik AB, Göteborg

Gillberg, Christopher (2004) *Ett barn i varje klass- om ADHD och DAMP*. Cura förlag och utbildning Ab, Stockholm

Gravander, Åsa & Widerlöv, Malin (1999) *Att handskas med "skitningar" del 2- en pedagogisk handbok för skolan*. Gravander & Widerlöv förlag, Kristianstad

Lpo 94

Merton, R. K. (1968), *Social theory and social structure*. New York, The free press

Måhl, Per (1998) *Vad krävs nu?* Hls förlag, Stockholm

Patel, Runa och Davidsson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur, Lund

Richardson, Gunnar (2004) *Svensk utbildningshistoria- skola och samhälle förr och nu*.
Studentlitteratur, Lund

Svenning, Conny (1999) *Metodboken* Lorentz förlag, Lund?

Weissenrieder, Elisabeth (1992) *Barns symbolspråk- att förstå och hjälpa barn med emotionella störningar*. Studentlitteratur, Lund

Wennberg, Bodil & Norberg, Sofia (2004) *Makt känslor och ledarskap i klassrummet*. Natur och Kultur, Finland

Internet:

Allians för Sverige <http://www.alliansforsverige.se/?page_id=206> (tillgänglig 07.01.2008)

Asker, Anna (30.03.2006) *Betyg i åttan missgynnar pojkarna*
http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/barnunga/artikel_305682.svd (tillgänglig 07.01.2008)

Billström, Tobias (2007-06-22) Uppsala Nya Tidning
<http://www2.unt.se/avd/1,1786,MC=2-AV_ID=625524,00.html> (tillgänglig 07.01.2008)

Blixt, Daniel *Hur en människa växer- om ordningsbetyg*

<http://www.outstanding.eu/index.php?p=58> (tillgänglig 07.01.2008)

BRINCK, EDHOLM & EKELUND (17.01.2007) Dn debatt
<<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=572&a=606654>> (tillgänglig 07.01.2008)

Centern. se <<http://www.centern.se/templates2/Page.aspx?id=33629>> (tillgänglig 14.12.2007)

Dn debatt 01.09.2005" Kön viktigare än klass för prestationen i skolan"
<<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=572&a=456680&previousRenderType=2>>
(tillgänglig 07.01.2008)

Folkpartiet.se <http://folkpartiet.se/FPTemplates/ImportantArea_20462.aspx> (tillgänglig 07.01.2008)

Jällhage, Lenita (30.09.2006) *Flickors betyg höjs mest*
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=554&a=576643> (tillgänglig 07.01.2008)

Kristdemokraterna.se <http://www.kristdemokraterna.se/VarPolitik/Politikomraden/Skola.aspx>
(tillgänglig 07.01.2008)

Lärarnas tidning.net (06.11.2007) *Ordningens betyg inget för Reinfeldt*,
http://www.lararnastidning.net/LT_Output_2005.asp?CategoryID=7533&ArticleID=381431&ArticleOutputTemplateID=92&ArticleStateID=2 (tillgänglig 09.12.2007)

Miljöpartiet.se (<http://mp.se/templates/Mct78.aspx?number=124274&avdnr=12309>)
(tillgänglig 14.12.2007)

Pertoft, Mats & Ruwaida, Yvonne <http://www.city.se/debatt/1.806055/nya-betygen-blir-godtyckliga>
"Nya betygen blir godtyckliga (tillgänglig 2008.01.07)

Realtid.se (http://www.realtid.se/ArticlePages/200712/14/20071214095119_Realtid971/20071214095119_Realtid971.dbp.asp) (tillgänglig 07.01.2008)

Scherlund, Erik (17.01.2007) "Ordningens betyg en dålig idé"
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=606942> (tillgänglig 2008-01-17)

Skolporten.com (200.09.22) *Det hjälper inte med mer pengar*
<http://www.skolporten.se/arkiv/view.asp?id=1936> (tillgänglig 2007-12-14).

Skolverket.se <http://www.skolverket.se/sb/d/1442#listAnchor6827>

Socialdemokraterna.se
<http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page_115648.aspx>

Svensson, Gert (20-03-2006) *Nätmobbing*
<<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=2741&a=530516>> (tillgänglig 07.01.2008)

Svd (02.09.2006)

Vänsterpartiet.se http://www.vansterpartiet.se/component/option.com_easyfag/task.view/id.29/Itemid.303/

Åse Andersson (12.04.2006) Göteborgsposten
<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=669&a=269828> (tillgänglig 20.12.2007)

Muntlig Källa:

Kronhamn, Pernilla (01.10.2007) Föreläsning i kursen lärande ledare. Lärarutbildningen, Södertörns Högskola

Hejsan!

Vi heter Ida- Maria Lindros och Pauline Björklund och skriver vi vår examensuppsats om ordningsbetyg. Med anledning av att vara samhällsmedborgare i allmänhet och blivande lärare i synnerhet, så har vi inte kunnat undgå den mediala och skolpolitiska debatten kring ett eventuellt införande av ett ordningsomdöme/betyg. Vi vill nu ta reda på vilka fördelar och/eller nackdelar ett sådant ordningsbetyg skulle tänkas få för eleverna. Utifrån vår ringa erfarenhet har vi dock svårt att bilda oss en uppfattning i ämnet, varför vi nu ber om Er expertis. Som tack för hjälpen bjuder vi på fika onsdag nästa vecka, då vi också kommer och samlar in enkäten. Innehållet kommer att behandlas anonymt.

Tusen tack på förhand! / Ida- Maria och Pauline (lärarkandidater)

1. Jag är: man kvinna födelseår_____

2. Jag är född i: Sverige Annat land vilket?_____ antal år i Sverige_____

3. Jag är (går att kryssa i fler alternativ):

grundskolelärare undervisar i årskurs:_____

ämnen:_____

gymnasielärare undervisar i ämnen:_____

4. Antal år i yrket:_____

5. Hur röstade du i valet 2006?

Kommentar:_____

6a. Har du själv erfarenhet av ordningsbetyg?

nej, hoppa till fråga 7

ja, har varit elev och fått sådant betyg

ja, har själv satt sådant betyg i mitt yrke

b. Erfarenheten från detta betyg är:

dåligt därför att: _____

positivt därför att: _____

_____

7. Ett argument för ordningsbetyget är att det skulle kunna rycka upp svenska skolan från dess bottenplacering av studieresultaten, i en internationell jämförelse, om detta tycker du:

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

kommentar _____

_____

8. Vissa motståndare till ordningsbetyget menar att ett sådant betyg kommer att vara godtyckligt, eftersom att ett dåligt uppförande för en lärare kan vara helt normalt för en annan. Och detta skulle i sin tur leda till orättvis bedömning. Vad tror du?

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

kommentar: _____

_____

9. Tror du att stökiga elever kommer att påverkas av ett dåligt betyg i uppförande, så att de motiveras att bli lugnare?

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

kommentar _____

_____

10. Förespråkare menar att föräldrar kommer att få bättre information om barnets agerande via ett ordningsbetyg

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

kommentar _____

_____

11. Eleverna kommer att våga berätta om konflikter de själva eller andra befinner när ordningsbetyget blir verklighet?

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

kommentar _____

_____

---

12. Kan ett ordningsbetyg medföra en ökad arbetsbelastning för lärare?

stämmer helt stämmer delvis stämmer inte alls

kommentar _____

_____

_____

_____

13. Folkpartiet vill att följande ska ingå i omdömet. Anser du att kriterierna är relevanta?

•Om eleven kommer i tid Ja Nej

•Om eleven tar ansvar för sina studier och tar med sig det material som behövs till lektionen Ja Nej

•Om eleven tar ansvar hur miljön i skolan ser ut Ja Nej

•Om eleven använder ett acceptabelt språk Ja Nej

•Om eleven samarbetar väl Ja Nej

Kommentar: _____

_____

_____

14. Vissa vill återinföra ett skriftligt omdöme i ordning och uppförande, vilket togs bort i den svenska skolan 1969. Om så blir verklighet är din uppfattning att det är (kan kryssa fler alternativ):

bra därför att:

_____

_____

_____

_____

dåligt därför att:

_____

_____

_____

_____

Övriga tankar och kommentarer (om t ex ordningsbetyg eller denna enkäts

utformning) _____
_____
_____
_____
_____